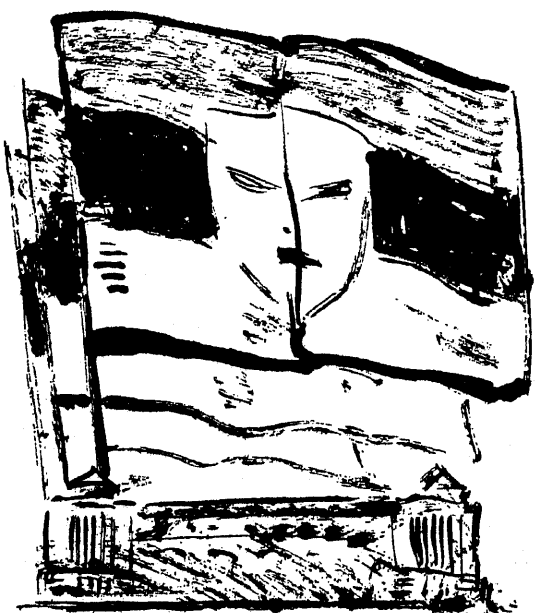

L

reater.

TEATER

LAVAKUNSTI JA -KIRJANDUSE KUUKIRI

PEATOIMETAJA PAUL OLAK

Toimetuse juhataja: A. Adson, O. Aloe, Ed. Hubel
H. Kompus, V. Mettus, Fr. Põldroos

Tegev ja vastutav toimetaja: Ed. Reining

Ilmub üks kord kuus, välja arvatud juuni, juuli ja august
Aastakäik Kr. 2.—

Üksiknumber

25
senti

Toimetuse aadress: Tallinn, postkast 357

SISUKORD

Toimetuselt	Lhk. 169
A. Lauter — Näitejuhi osa rahvusliku teatri arendamisel . . .	170
A. Tammsaare — Meie algupärasest näitekirjandusest . . .	172
Riigivanema kirjandusliku auhinna laureaadid 1935. a. . . .	173
J. Kurfeldt — Veel lavatantsust ja estraadtantsust.	175
Presidendi vahetus „Näitlejate Liidus“	177
E. Undla — Uus teater — ja näidend	178
P. Sepp — Näitejuhi ABC	180
Ankeet teatriküsimusist	183
Jänklimees — Teatripäevade reportaaž kommentaaridega . .	185
Läti teatriarvustuse hinnanguid „Vedelvorsti“	190
Riia etenduse kohta	193
O. Lillendal — Meeleolusid maiballist ja sellele järgnenud päevast hallist	194
H. Laur — Praktilisi nõuandeid näojumestamiseks	196
A. Säärits — Analüüsi tähtsus tegelase karakteri mõistmises	197
A. Sepp — Pihtimus	199
Vahelugemisi	200
Kroonikat	202
„Vanemuine“	204
„Draamastuudio“	205
E. R. — Provintsiteatrid vajavad suuremat toetust	206
„Narva teater“	207
„Ugala“	208
„Endla“	208

Kaasanne — V. Mettuse teatrisõnastiku lhk. 33–48

Kaanel P. Areni visand teatripäevaks

Väljaandja: Eesti Kutseliste Teatritegelaste Ühing, Tallinn, Kunstihoone

18. mail 1935

Nr. 5 (7)

Veel mõned nädalad, ja teatritegelaste pere läheb laiali suvepuhkuseks pärast pinevat ja viljakat tööd talvel. Samuti katkestab suveks ilmumise ajakiri „Teater“, mille järgmine number ilmub 1. septembriks, uue hooaja avanguks.

Kui me nüüd teeme kokkuvõtteid ja hinnanguid 1934/35. a. teatrihooaja töötulemusist, siis on põhjust mõne reaga märkida ka lavakunsti ja -kirjanduse ajakirja „Teatri“ saavutusi. Seda enam, et kui möödunud aasta novembris ilmus „Teatri“ esimene number, leidus küllalt skeptikuid, kes arvasid, et meie olud ei ole veel soodsad teatriajakirja ilmumiseks. Ometigi oli aeg saanud küpseks ka selle ürituse teostamiseks. Ja „Näitlejate Liit“, kes on „Teatri“ väljaandja, võib rahuldustundega vaagida seitsme kuu töötulemusi: ajakiri ilmub korrapäraselt, sisukana ja välimuselt kaunimana kui oli kavatsatud, loodetud ühe tuhande asemel on hangitud kaks tuhat lugejat, vastuvõtt lugejailt ja teatritegelasilt on haruldaselt heatahtlik ja rõõmsatujuliselt üksmeelne. On kindel, et sellase optimismi ja ehurõõmu juures ajakiri jätkab ilmumist tulevikuski.

Sügav tänu Rügivanemale, kellelt saadud „hambaraha“ on osutunud õnneliku käega antuks; Kultuurkapitali Nõukogu ja Näitekunsti Sihtkapitali Valitsuse toetus on võimaldanud arendada ajakirja tööd vajaliselt intensiivselt; teatrite juhatuste aineline kaasabi ja vastutulelikkus on aidanud kaasa ajakirja levikule.

Olgu tänatud meie rohkearvuline kaastöölise pere! Toimetusel on põhjust olla uhke nende üle, kes on koondunud ühiseks tööks „Teatri“ ümber ja kelle asjalikud sõnavõttud on lühikese ajaga väinud ajakirja tunnustust väärivale tasemele. See vaimutööliste kaader on eelduseks ja ühtlasi kindlustuseks, et „Teatri“ pidev areng jätkub samal tõusujoonel. Ja antagu andeks toimetusele, kui ruumi puudusel mõnigi väärt kirjutus on pidanud ootama kuid ilmumisaega või jäänud koguni avaldamata.

Olgu tänatud meie lugejaskond tähelepanu ja armastuse eest, millega on jälgitud meie arengut, ja nende arvukate kirjade eest, mis sisaldavad meile poolehoidu ja tänu. Tihe kontakt oma lugejaskonnaga on üks „Teatri“ edu aluseid.

Lõpuks soovime kogu teatrirahvale ja kõigile oma sõpradele — lugejatele ja kaastöölisile — kaunist suve, palju päikeseküllaseid päevi ja mõnusaid äraolemisi!

Tallinnas, mais 1935. a.

Toimetus.

Näitejuhi osa rahvusliku teatri arendamisel

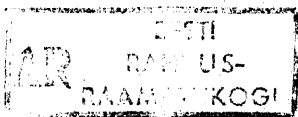
Ants Lauter

Juba mõne hea aasta eest hakkasid kostma üksikute teatritegelaste omavahelisel kõnelusel, koosolekuil, näitejuhtide päevadel, ajakirjanduses ja teatriharrastajate suus sõnad „oma teater“. Nende sõnade sügavam sisu määratelu jäi aga sageli väga segaseks. Rohkem tajuti, mida taheti, kui suudeti seda täpselt ja selgesti formuleerida. Ja täna peab kordama peaaegu sedasama. Muutunud on küll nimi, „oma-teatri“ asemele on astunud „rahvuslik teater“, kuid sisuliselt ei seleta see seda mõistet veel kaugeltki. Ma julgeksin isegi ütelda, et sõna „oma“ mingi asisõna ees tohiks laiemale hulgale eestlasist olla nagu määravam ja südamelähedasemgi kui sõna rahvuslik. „Oma maalapike, oma mees, oma asi, omane, omaksed“ — need on kõik nimetused, mis põlvnevad ajast, millal me sõna „rahvus“ ja „rahvuslikkus“ veel ei tohtinud tarvitada väga valjusti, kuid millegi kohta tahtsime ütelda, et see on tõesti meie oma, osa meie oma lihast ja verest, seega juurtega kinni meie isiklikus minas.

Kõige „oma“ suhtes ollakse huvitatum, hellel ja tähelepanelikum. Kõige „oma“ saatus on ikka ka üksiku „omaniku“ saatus. Sellest tulebki, et „oma asja eest“ ollakse väljas kogu ihu ja hingega. Shakespeare ütles, et teater peab olema elu peegel. See väide on suures joones jäänud püsima tänaseni. Kui me nüüd tahame, et eestlane teatris istuks mitte ainult ihuga, vaid ka hingega, siis peab ta seal nägema olukordi ja kujusid, mis on talle eluliselt omased ja lähedased. Ta peab võima tungida ettekantavasse ainesse kui oma asjasse. Ainult siis võib see kiskuda teda kaasa elama ja ta võib ammutada saadud elamusest kogemusi, usku, jõudu, tõesid ja mõtteid igapäevaseks eluks ja tööks. Sest teater on saanud ka tarbekunstiks. Need ajad, millal teater elas tähe all „kunst kunsti pärast“, on möödas. Eriti meil, kus „ainult kunsti“ nautijad (küllap neid leidub meilgi) ei suuda teatrit üllal pidada nagu mõni kuurvürst või „hoovi omanik“. Meil saab teater elada ainult siis, kui teda toetavad laiad rahvahulgad. Ja need toetavad teda kõige kindlamini siis, kui igast sõnast või liigutusest laval ulatuvad juured vaatleja südamesse; kui vaatleja näeb laval oma asju ja oma inimesi, või olukordi ja inimesi, mis on niivõrd üldinimlikud, et nad riiavad ka meid ja selle tõttu saavad omaks.

Kui me nüüd tahaksime aga hakata lähemalt määratlema, mis on see „oma“, milles ta nimelt väljendub ja kus on need piirjooned, kus lõpeb oma ja algab võõras, siis satume raskustesse. Aedu meil „oma maalapikese“ ümber on lõhutud ja tallatud nii palju, et me teinekord isegi ei tea, millal astume võõrale pinnale. Piiritülide puhul kutsutakse kohut mõistma mõni erapooletu kolmas ja piirid aetakse uuesti. Ka meie iseloomu piirjooned tuleb ajada uuesti. Ma ei taha aga ütelda, et me ka sel puhul peaksime kohtumõistjaks kutsuma mõne erapooletu naabri. Maa-ala mõõtmisel peab vahest alistuma sillapuule, kuid kas me oma maa-alal oleme kurvad või rõõmsad, iseteadvad või lõmitajad, kas me kumardame leपालe või tammele — selle määrab meie tahe. Tahe, missuguseina me endid tahame näha, teada ja tunda, olgu meie iseloomu, seega ka meie lavalistide kujude ja olukordade, määrajaks. See tahe põimib meie iseloomu ka mõningad võõrad sugemed, ja ma kardan, et me neist päriselt ei pääse, kuid kui need on väärtuslikud ja väärt võtta omaks, siis teemad nad rahvuslikuks.

Nende tahete väljendamisel ja rahvasse viimisel võib teater olla esmajärguline tegur. Eriti praegu, kus kogu meie riiklik organism otsib endale uusi ja kohaseid vorme, kus kõik keeb enda leidmise ja saamise katlas, — võib teater, kui talle selleks antakse võimalusi ja ta suudab neid võimalusi kasutada, olla suurimaks propageerijaks, sütitajaks ja kasvatajaks. Samuti aga ka selleks baromeetriks, mis näitab, mil määral üks või teine idee rahva poolt võetakse vastu või hüljatakse. Ükski riigimees ei saa nii tihti ja nii vahenditult kokku hulkadega kui teater. Teatris on võimalik iga päev katsuda rahva pulssi. Iga väike kahin, reageering või reageerimatus, hauavaikus või rahutus, kas igavusest või kaasaelamisest — see kõik kõneleb teadatahtjale ja tähelepanelikule silmale ja kõrvale. Teater on tribüün, kust kõneldakse rahvale, ja tribüün, kus kõneleb rahvas. Seda muidugi eeldusel, et teatril tõesti on midagi ütelda, sest ainult sel juhul saab rahvas vastata. Igal juhul aga — teater on algataja, ta on koosoleku kokkukutsuja, tal on alati esimene sõna. Tema määrab keskustelu teemi ja tooni, määrab need kõigi nende abinõudega, mis teatril on kasutada. Ja kuna teater on liitkunst,

siis on neid abinõusid palju ja need tuleb tasakaalustada. Neile tuleb määrata need õiged vahekorrad, mis alles kogumikus annavad tagajärje, mida nimetame tänapäeva teatriks. Nende vahekorrad määratakse ja teatrietenduse organiseerijaks on näitejuht.

Näitlejaga algab ja lõpeb teater. Seda tunnustame meeleldi. Eriti sel juhul, kui see näitleja on looja ja meister oma alal. Aga isegi siis vajab ta tänases teatris tuge — kõigepealt kirjanikult-dramaturgilt, siis dekoratsioonikunstnikult, kostüümikunstnikult, komponistilt, jumestajalt ja teatri kogu rikkalikult masinavärgilt. Nende tuge hulgas on dramaturg, etenduse teksti looja, saanud juba Shakespeare'i ajast nii kaaluvaks, nii möödapääsmatuks, et ta oma tähtsusega võistleb näitlejaga. Ja just eriti nende kahe teatririvaali vahel on näitejuht see vahemees, kelle ülesandeks on juhtida võistluse energiat ühisele, teatrikasulikule tulemusele. Kuidas seda teha? Kuidas juhtida mitte ainult näitleja ja kirjanik, vaid ka kõik vastmainitud teised teatrienergiad ühisesse juhtmesse, mille otsas sütib siis teatrikunsti hõõglamp? Kuidas seda teha, selle kohta lähevad arvamised lahku. Režiikunsti võrdlemisi lühikeses ajaloos näeme näitejuhte alates kõige tagasihoidlikumast arvustajast-nõuandjast kuni ennast piiramatult maksuma paneva isevalitsejani. See oleneb näitejuhi individualiteedist, tema andest ja temperamendist. Aga ka materjalist, millega ta kokku puutub.

Hanno Kompus ühes oma artiklis määrab väga tabavalt kaks erijooni näitejuhtide töömehoodes. Üks näitejuht vaatab, mis saab teha näitlejatega, teine vaatab, mis saab teha näitlejaist. Ma julgen aga sellele lisada, et tihti olukordade ja materjalide sunnil need piirjooned vägagi segunevad. See näitejuht, kes täna arvustab ainult diskreetselt ja annab nõu, püüdes lasta materjalil ise kujuneda ja vormi võtta, peab teisel puhul kategooriliselt, isevormivalt või — nagu seda armastatakse nimetada — vägivalda tarvitades astuma vahele. Või muidu ta laseb etenduse, selle ühtlase, igati läbimõeldud arhitektoonilise ehituse, kujuneda juhuslikuks, lünklikuks ja segastilseks.

Teisest küljest jälle näitejuht, kes tahab kõik vormida oma näo ja mõtte järgi, see, kes antud materjalist, alates tekstiga ja näitlejaga ja lõpetades viimse pisiasjaga, püüab vormida oma üht ja ühtlast etendust, see näitejuht, kui ta ei ole just otse paindumatu, kujundab oma intuitsioonid, kujutlused ja loogikad meeleldi ühe või teise tõesti loova näitleja järgi. Seda siis, kui näitleja oma andega, individuali-

teediga, uuega ja huvitavaga kuju avastamisel katab näitejuhi kujutluse üksikust kujust ja üksiku kuju kaudu teinekord kogu näidendist. Ainult vastastikuse painduvuse õhkkonnas saab vägata looming. Kuid selleks on kõigepealt vaja, et paindudaj oleksid loominguliselt üheväärsed. Ainult siis on painduvusest tulu. Iga tahes, olgu näitejuhi töömehoodid millised nad on, peavad nad andma tulemuseks: etenduse põhiidee selge rõhutamise, üksikute teemide vajalise esiletoomise, seega kogu etenduse mõttelise osa publikuni jõudmise. Seda kõike ühtlaselt veenva kujuderea abil, ühtlaselt veenvas lavapildis. Ühe sõnaga: näitejuht peab organiseerima kõik etenduse materjalid selgeks, ümarikuks, vaatlejat lõpuni veenvaks, kaasa elama, kaasa tundma ja kaasa mõtlema sundivaks teatritoiminguks.

Seega oleme üldsõnaliselt märkinud ära näitejuhi ülesanded teatris üldse. Neile tulevad aga lisaks mõned nõuded eesti näitejuhi seisukohast eraldi.

Meie teatrilooming on seni kaaluvaimas osas enam intuiitvne kui intuitsiooni ja teadlikkuse koostöö. See põhjeneb peaaugaliselt kooli puudusel. Sest kool on see — igal alal — mis ei tee küll veel andeid, aga õpetab annet kasutama, annab süsteemid ande arendamiseks. Meie näitlejail ja näitejuhtidel on tulnud aiva uuesti leiutada teistelt juba ammu leitud Ameerikaid. Eriti aga näitejuhtidel, sest nad peavad olema kõigest kahekordselt teadlikud. Ei tohiks olla liialdus, kui kinnitame, et veel täna kaaluvam osa proovitööst ja tööajast meie teatris langeb puht-koolitööle näitlejatega. Aga ka näitleja varal näitejuhil iseandega.

Milline võit oleks, kui me selle aja oma nii-kui-nii ülinapist proovitöö ajast saaksime kasutada puht-lavastuslikuks tööks. Kõige pahem on aga see, et väga suur hulk, ja ma julgen jälle ütelda, et ülekaalus olev osa, eesti näitlejaist, ei ole teadlikki või, mis veel hullem, ei tahagi olla teadlik sellest, et nad on lavatehniliselt alles lapsekingades, ja diletantlikkusest ei päästa neid veel kaugeltki see asjaolu, et teatritöö neile mingil kujul annab leiba. Teisiti mõtlemine ja tundmine oleks lausa enesepete. Kuid ärgu võetagu seda täna veel ettehehtena. Teadlikud teavad, et selles on süüdi ainult meie teatri noorus, mis ei ole lasknud veel tärgata igati järeletegemist väärivaid eeskujusidki, ja — kvalifitseeritud õpetajate pöud. Aga loodame, et teatripäeval vastuvõetud resolutsioonidest see osa, mis puudutab praegu töötavate näitlejate edasiarendamist ja teatrikooli küsimusi, selle valusaima punkti meie teatritöös ajajooksul likvideerib. Eesti näitejuhi lähimaks üles-

andeks on aga saada kõigepealt ise teadlikuks sellest, mida kõike tõelise kunstniku nimi ühelt näitlejalt lavatehniliselt nõuab, ja neid nõudeid siis ka aidata läbi viia. Siis tahame loota, et mõne aasta pärast eesti laval kõik näitlejad oskavad näidendit ja oma ülesannet näidendis ligikaudugi analüüsida, teavad, milles seisab osa väljatöötamine, oskavad loogiliselt rõhutades lugeda, eesti keelt peagu õigesti hääldada ja nii hääldada, et iga silp kuulajani jõuaks, ka siis, kui nad oma osa kõnelevad kiiremalt kui veerides, omavad mõningal määral ulatusliku ja painduva hääle ja teavad, milles seisavad lavalise liikumise algreeglid. Ka näitejuhid jõuavad seks ajaks kindlasti veendumusele, et etendust tuleb võtta kui arhitektoonilist tervikut, mis koosneb vaatus-est või piltidest, need omakorda üksikutest jagudest, jaod tükkidest — kuni jõutakse üksiku lauseni. Igal neist jaotusist on oma rõhutus, tempo ja rütm, oma tõusuline harja ja madalpunkt. Sama kordub iga väiksema jao puhul sellest suuremas jaos, kuni vaatused etenduses on samad, mis üksikud sõnad lauses. See kõik kõlab küll väga teoreetiliselt, aga on ainult puht-looduslik nähtus. Ja alles eile tunnistasime teatri elu peegeldajaks. See väide määrab ka meie teatrikunsti aluseks realismi. On need nõuded täidetud, siis — mida tõepärasemalt, aga mitte tõeliselt, teater peegeldab meie oma elu, meie oma inimesi, nende mõtteid, püüdeid, tahteid, mida veenvamalt ja haaravamalt ta kujutab meid sellastena, nagu olime eile ja oleme täna ja millistena tahame ja võime olla homme, tervetena, jõulistena, värsketena, inimkonna ühisvarasalveste uute, meie rikkustest ammutatud väärtuste kandjatena, seda lähem on teater sellele mõistele, mida me nimetame oma

ehk rahvuslikuks teatriks. Et näitejuhtidel selles töös on määratu ja vastutusrikas ülesanne, selles pole kahtlust. Samuti pole kahtlust selles, et sellega aja jooksul tul-lakse toime. Ainult ärgem sattugem konstrueerima rahvuslikkust mingite skeemide ja suurte sõnade varal. Rahvuslik saab ainult olla. Ja kui tõesti ollakse rahvuslik, siis ka tegutsetakse rahvuslikult. Ja see on ometi kõige tähtsam. Sest tegusid saab juba fikseerida. Suurte sõnadega ja üldiste kõlavate fraasidega saab mõnikord näida, et ollakse rahvuslik ja teatakse kindlasti, milles see seisab. Aga kui inimese teod karglevad iga päev ise rada, siis on kõrvaltvaatajale varsti selge, et selle inimese rahvuslikkust on vaid õones paatos ja oma halva südametunnistuse abitu mask. Sääraseid inimesi tuleb meil, lavategelasil, panna eriti tähele. Nende kaudu me jõuame ka lähemale neile märkidele, mis näitavad, mis nimelt tuleb eestlase kujundamisel laval välja rookida. Selgrootus ja paljude sõnade taha pugemine ei ole kindlasti eestipärane. Kui me täna tahame anda endile näitejuhtidena ülesande rahvusliku teatri arendamiseks, siis olgu see kõigepealt: sirge, selge ja lihtsa, kohusetundliku ja ausa iseloomu kasvatamine endas ja oma juhitanult ja lavatehnilise küpsuse saavutanult, vait näitlejais. Olgem kindlad, et need viisid, kuidas me, neisse loomujoontesse mõtes-siis endid väljendame, kõigele pealiskaudsele, inimlikult väetile ja end alaväärtusli-kuna tundvale suhtume ja laval oma suhtu-mist ka näitame, olgem kindlad, et see on siis ikka ja kindlasti eestipärane. Ei saagi olla muud, sest me ju oleme siis eest-lased. Võib-olla siis kaob meil ka peatselt tarve nii ulatuslikult suhu võtta suurt ja püha sõna „rahvuslik“.

Meie algupärasest näitekirjandusest

Anton Tammsaare

Meie teatri arenemise tähtsaimaks punk-tiks viimasel ajal peetakse seda, et algu-pärane näidend, teater ja publik on vastas-tikku üksteist leidnud. Nõnda oleks veel ainukeseks sooviks, et see ka tulevikus sa-muti jatkuks. Ainult õige oma näitekir-jandusega saab olla õige oma teater.

Sellest järgneb meie näitekirjandusele raske vastutus ja kohustus. Tahes-tah-tmata tekib küsimus, kuivõrd tõsiselt meie näitekirjandus on võtnud oma ülesannet ja kuivõrd tõsiselt ta saab seda võtta valitse-vais tingimuses?

Kui heita nii-öelda linnulennult pilk meie viimaste aastate näitekirjandusele, siis ei saa lahti tundmusest, et oleme nii või teisiti elanud „Mikumärdist“. See on meie varaait, kust on ammutanud väga paljud, kui mitte just kõik, ja sellest vara-aidast ammutamine tingis, kas tükk lōi või kukkus läbi. Niihästi näitekirjanikud kui ka publik kaldus nähtavasti arvami-sele, et õiges näidendis peab tingimata ole-ma midagi mikumärdilist.

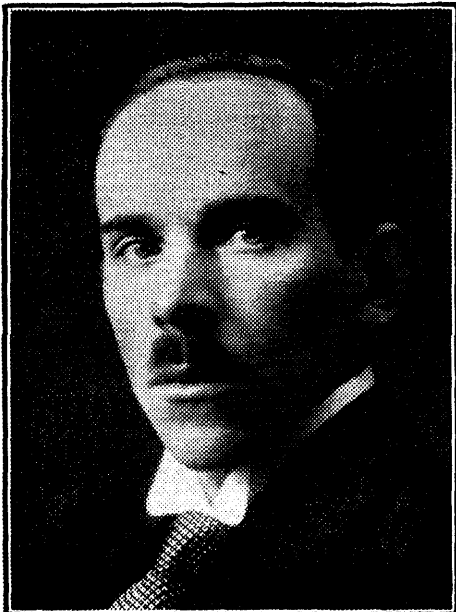
Olgu see hea või halb, jätame selle ot-sustamata. Küll aga peame küsima: kui

Riigivanema kirjandusliku auhinna
laureaadid 1935. a.

JOHANNES SEMPER

AUGUST MÄLK

MAIT METSANURK

kaua see „Mikumärdi“ varaait õige ette lööb, kui nii paljud sealt aina ammuvad? Kas ei peaks lõpuks ometi uusi varalikaid, uusi eeskujusid leiutama?

Õigemini: kas ei peaks ehk pöörduma varemate eeskujude poole? „Mikumärdi“ autor isegi kirjutab ju millalgi ka „Kohtumõistja Simsoni“. Imelik, et keegi pole katsunud sellest endale eeskjuju leida. Simsoni looja isegi pole enam eksinud selle kange kohtumõistja radadele.

Selle nähtuse põhjus? Simsonid oma kohtumõistmisega pole tänapäev esiotsa läbi löönud, vähemalt koguni mitte sel määral nagu „Mikumärdi“. Kinnitatakse, et see olevat nõnda mitte ainult Euroopas, vaid kogu maailmas.

Elu on suuremale hulgale, kui mitte kõigile, muutunud liiga tõsiseks ja pingutavaks, seepärast ei armastata raskeid küsimusi ja sügavaid elamusi näitelaval. Ei ole mõtet ega ka tarvidust otsida vapustusi kunstist, kui elu ise niikuini vapustab sind liiga. Raske elu kipub kunsti muutma kergeteks ja pealiskaudseks.

Nõnda siis: milleks peaks kirjutatama tõsiseid draamasid, kui nende järele pole kuigi suurt vajadust? Seda võiks teha veel kunst kunsti pärast või armastusest kunsti vastu. Aga tänapäev peab ka näitekirjanik olema rohkem elu- kui kunstilähedane, eriti meil, sest muidu jääb ta paratamatult nalga.

Ei saa näidendeid kirjutada palja veendumuse pärast, kõht on kangem kui veendumus. Ei aita kuigi palju, et arvustus sind ülistab ja pärast surma lubatakse sulle kenake mälestussammas, kui sama ülistatud näidend annab sulle sissetulekuks parimal korral ainult mõnikümmend krooni.

Ja ometi oleneb õige oma teatri tulevik just neist näidendeist, mis meie näitekirjaniku jätvad nalga, või olgu siis, et ta töötab asjaarmastajana, muretsedes endale ülalpidamist mõne muu tööga, mitte kirjandusliku loominguga.

Nõnda seisame omasuguses nõiaringsis: meil ei saa olla õiget näitekirjandust, sest et meil pole küllalt õigeid teatreid, kus võidaks seda näitekirjandust küllaldaselt määral kasutada ja näitekirjanikule nõutavat tasu maksa, ning — meil ei saa olla õiget oma teatrit, sest meil pole õiget oma näitekirjandust.

Kuidas raiuda läbi see nõiasõlm?

Meil on katsetatud auhindadega, aga me kõik teame, et see on annud vähe tulemusi. Vististi katsetame tulevikuski veel auhindadega ja vististi annavad nad niisama vähe tulemusi nagu tänäniigi. Aga me katsetame siiski, sest oleme sellega harjunud.

Aga mis siis, kui tehtaks selle kõrval ka mingi muu katse? Kui, näiteks, meie teatrid heidaksid kokku ja ühisel jõul katseksid kindlustada ühele või paarilegi näitekirjanikule nende eksistentsmiinimumi, olgu aastaks või kaheks, nii et nad võiksid kord katsuda kirjutada mitte nii väga sissetuleku kui peajasaliselt oma kunstiliste veendumuste pärast. Mujal maailmas on nii mõnigi kord sellaste katsetega saavutatud häid tulemusi.

Muidugi, mujal maailmas on seda enamasti tehtud riiklikult. Meie oleme selleks liiga demokraatlikud, et seda enestele lubada. Meie katsume enamasti ikka ligikaudu ühetasaselt jagada, et poleks kadedust ega nurinat. Sellele vastavalt siis kirjutame ka üsna ühesuguselt, nii et poleks kellegi erilist kadedust ega nurinat.

Aga teatrid võiksid teha vastupidist katset, kui neil on pisutki usku kunsti tõsisesse aristokraatlikku iseloomu. Nemand võiksid katsuda õiget aristokraatlust — võimist tasuda ka aristokraatlikult. Kui sellepärast mõni kunstiline demokraat kadedusest lõhkeb või oma hääle ära karjub, sellest poleks eesti teatri tulevikul kuigi suurt nohu.

Et niisugust aristokraatlikku sammu astuda, selleks peaksid teatrid eelkõige võima oletada, et meil üldse leidub inimesi, kellega maksaks katsetada. Selle küsimuse peavad otsustama muidugi meie teatrijuhid.

Ja seda katset ei tule soovitada mitte seepärast, et meil on niinimetatud raamatuaasta, vaid et — teatri olemasolu sõltub sellekohase näitekirjanduse olemasolust niisasti raamatuaastal kui ka enne ja pärast seda.

See on nõnda olnud sajad ja tuhanded aastad ja seepärast on arusaajamate poolt võimist ilmutanud näitekirjanikke nii sagedasti asetatud erilisse olukorda — oma teatri parema tuleviku nimel. Selle juures ei peaks kohe nõudma, et meil ilmuksid oma Ibsenid, Racine'id, Molière'id jne., kuid me peaksime leppima ka vähemaga, igatahes esiotsa.

„TEATER“ on teatrihuviliste häälekandja linnas ja maal. Aastakäik maksab ainult 2 krooni, poolaastal 1 kr. Seni ilmunud numbrid on saadaval toimetuses. Aidakem kõik kaasa „Teatri“ levikule!

KLAUDIA MALDUTIS,

Estonia esitantsitar, kes Näitlejate Liidu ettepanekul, kui silmapaistvaim jõud omal alal, sai Vabrikantide Ühisuse stipendiumi Kr. 500.— välismaa õppereisiks 1935. a. Tähendatud stipendium on asutatud käesoleval aastal Vabrikantide Ühisuse poolt eesti kunstnikkonna silmapaistvatmate jõudude edasiarendamiseks ja tuleb jagamisele iga aasta.

Veel lavatantsust ja estraadtantsust

Justa Kurfeldt

Ajakirja „Teater“ veebruarikuu-numbri pr. Rahel Olbrei käsitleb lavatantsu ja estraadtantsu vahet ja, määranud kummagi tantsuliigi ülesanded hoopis erinevaiks ning estraadtantsu väljendusvormid täiesti vabaks, ainult tantsijast endast sõltuvaks, soovitab lõpuks, et need, „keda huvitab teater, mitmekülgne oma võimete proovimine, oma näitlejaslike ümberkujundusvõimete tööle rakendamine — saagu lavatantsijaiks ühes vastava eelharidusega. Kel aga on tugev isiksus ja tahe ennast ja oma maailma väljendada, oma individualiteeti maksuma panna, püüdku enda süvendamise teel oma eesmärgile (estradantsule) jõuda ligemale“.

Meie algajail tantsijail, meie tantsuhuvilistel võiks siin tekkida konkreetsamal kujul küsimus tantsulisest eelharidusest. Milline peab olema tantsuline ettevalmistus kummagi ala jaoks, kas samuti erinev nagu nende ülesandedki? Millisesse kooli peaks astuma tantsuõpilane, kas balleti- või plastikakooli, et saada ettevalmistus kummagi ala jaoks? Küsimuse otsustamist raskendab veel see, et tantsuõpingud, kui tahetakse saada kutseliseks tantsijaks, peavad õieti algama väga vara, juba lapseas, sel

ajal aga tulevasel tantsijal on vaevalt selgust oma võimete ja kalduvuste kohta.

Et leida vastus neile küsimusile, vaatleme veel kord lähemalt lavatantsu ja estraadtantsu ehk teatritantsu ja kontserttantsu (nagu neid ka nimetatakse) vahet.

Vahetegemine nende kahe tantsuliigi vahel kerkis esile õieti alles ühenduses plastilise tantsuga, mille algatajaks oli Isadora Duncan, mille hiilgeaeg saabus moodsa saksa tantsukunstiga (Laban, Wigman). Varemast ajast, sellest, kui kunsttants tundis alles vaid üht vormi — balletti — ei ole teada sellast teravat vahetegemist. Vist esineti tolgi ajal ka väljaspool lavateost, estraadil, kuid ei olnud nii-öelda vaenu lava ja estraadi vahel, sest tantsulised vormid olid mõlemal pool ühed ja samad. Plastiline tants aga tuli revolutsioonilise nõudega: ta nõudis tantsijale vabadust, täielist vabadust enda väljendamises, nii sisuliselt kui vormiliseltki. Sellane suveräänne tantsukunst muidugi ei sobinud ühegi teatri raamidesse. Nii ei jäänudki talle muud võimalust kui esineda estraadil. Seal võis ta absoluutses vabaduses katsetada oma ego-tsentrilise oma-hinge-väljendamise või, teises suunas, oma joontegeomeetriliste ja

ruumirütmiliste utoopiate teostamise alal. Teatritants aga püsis edasi balleti alusel. Sellega oligi saabunud lõhe teatritantsu ja estraadtantsu vahele, neil polnud enam ühist alust, ühist keelt, nad nagu polnudki enam ühe ja sama kunsti jüngrid. Ei olnud mõeldav, et estraadtantsija oleks võinud ühtlasi olla ka teatritantsijaks. Läksi aga mõni teatritantsija oma võimetega estraadile, siis leiti ta olevat huvitusega, ajast ja arust läinud oskuse esindaja, kel polnud sõnaõigust estraadi pühitsetud pinnal.

Kuid estraad ainsa tegevusväljana ei rahuldanud plastilist tantsu. Tema loosungiks oli „teatri vallutamine“, nagu veel 1930. a. rõhutas Mary Wigman. Siin tuleb siis jälle ilmsiks tarvidus ühise kunstilise aluse järgi teatritantsu ja estraadtantsu jaoks, nende väljendusvormide lähendamise järgi. Plastiline tants oma noorusvaimustuses uskus, et see lähenemine kujuneb tema võiduks, et ta reformeerib teatri oma nõuete kohaselt, kujundab ümber kogu teatri olemuse oma näo järgi. Seda ei tulnud. Selle asemel reformeerus moodne tants ise balleti mõjutusel, ka estraadil. Ja nüüd on igal pool teostumas lähenemine kahe tantsukunsti väljendusvormi vahel, ning keegi ei saa salata, et see sünnib balleti võidu tähe all.

Nii tuli sel voolul, mis just tõstis esile lavatantsu ja estraadtantsu erinevuse, taganeda õieti kogu rindel, ta on pidanud revideerima enamuse oma arvamist ja tõekspidamisist. Ehk pole eksimatu seegi tema vaatekoht, et estraadil tantsija on täiesti vaba endaväljenduses, et seal tema kohta ei kehti mingisugused kitsendavad piirid ega ettekirjutused? Teoreetiliselt sellane nõue paistab ju olevat päris kena. Ent tegelikult oleme pidanud kogema, et see vabadus on tulnud kasuks vaid üksikule. Suurele hulgale, üldsusele, aga on ka tantsu liigne vabadus kurjast, nagu uuemal ajal oleme pidanud õppima nii mitmel muulgi alal. Piiritu ja ääretu vabadus on osutunud elukõlbmatuks ka estraadil, nagu tõendab sellesuunaliste äärmusnähtuste kadumine sealtki. Isegi meil Eestis, kus tantsuline elu on nii vähe intensiivne, oleme võinud panna tähele, kuidas ajajooksul on muutunud ja muutuvad veelgi plastilise tantsu esindajate väljendusvormid, osutades lähenemist balletile, s. o. samale alusele, mis kannab ka teatritantsu.

Kas ei võiks oletada, et see areng kestab edasi, kuni on saavutatud jälle täieline ühtlus tantsuliste vormide alal?

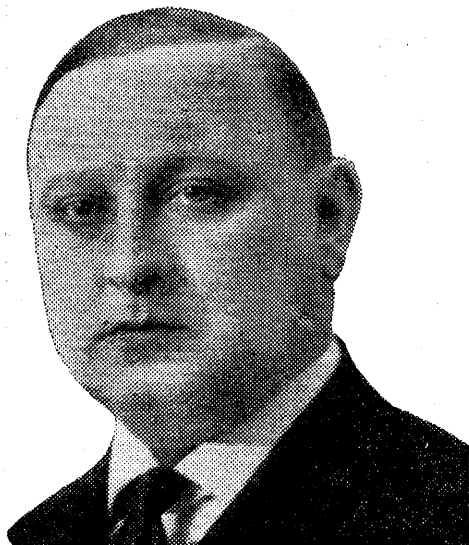
Ometi, nagu öeldud, on estraadil osutunud — ja osutavad kindlasti edaspidigi — püsimisvõimelisiks üksikud tantsijad, kelle

kunsti väljendusvormid tööpoolest erinevad teatritantsu omadest, ei täida viimase kohta käivaid nõudeid, üldse on puht-individualaalsed, vabad. Ei jõua küllalt rõhutada, et need on vaid üksiknähtused, kõrgeandelised loovvaimud, kel tõesti „oma kaasaegsele midagi ütelda on“ ja kes suudavad selleks ka leida vastava puht-individualaalse vormi. Need suurvaimud ei moodusta reeglit, vaid erandid sellest. Nende üksiku kunstniku-isiku psühhofüüsilisest omapärasusest tingitud väljendusvormide seadmine reegliks oleks ebaõige ja kahjulik mõlemaile, nii jäljendajatele kui eeskujulegi. Oleme võinud veenduda selles mõnigi kord. Mainiksime, näiteks, Isadora Duncani, kes ise kindlasti oli huvitav, omapärane isiksus, kuid kes tegi vea sellega, et oma isikliku stiili tegi süsteemiks, kooliks. Samuti Mary Wigman oleks kindlasti püsinud väärtusliku üksiknähtusena, kui ta poleks produtseerinud terve leegioni kahvatuid koopiaid endast, kes, võttes üle võõra isiksusega seotud individualaalse vormi, muutsid ta tühjaks šablooniks.

Ei, tantsijate üldsuse jaoks ei saa ka estraadtantsus olla muud vabadust kui see, mis on pika ja vaevarikka tantsutehnilise õpingutee lõpul. Töö vabadus algab alles sealpool tehnilist mustatööd, nagu tunnistab ka ballett, kus samuti on ideaaliks v a b a tants, vaba endaväljendamise võimalus, kuid kus mitte ei alustata vabadusega, nagu plastikas.

Eeltoodust pole raske järeldada, milline peaks nende ridade kirjutaja arvates olema tantsuline ettevalmistus üldse: nimelt alguses ühtlased tantsuõpingud kõigile tantsijatele balleti alusel, millisesse õpinguisse peaksid kuuluma tähtsa osana karakter- ja stiiltantsud, kõrvalainena ka teatud piiratud alad plastikast (näit. käte tehnika). Sellane ettevalmistus annab tantsijale aluse, mis võimaldab talle edasitöötamise igas tantsuliigis. Ka saavad selle aja jooksul selgemini tulla ilmsiks iga tantsija kalduvused ja võimed. Vastavalt neile kujuneks nüüd tantsijate edaspidine töö erinevaks, eriala kohaselt, millele iga üksik tahab pühendada: näitlejaslike võimetega tantsija püüdku täiendada ja arendada end teatritantsu nõuete kohaselt, individuaal-tantsija taoteltu oma kunstniku-isiksuse kujundamist ja selle väljendusvormide täiustamist, tugeva kompositsioonilise andega tantsija süvenegu kompositsioonialasse jne.

See oleks tantsulise ettevalmistuse tee kutseliste tantsijate suurele hulgale, üldsusele. Nood üksikud aga, kes ei käi üldise reegli alla, kes on võimelised ja õigustatud olema vabad, leiavad oma tee ise.

Senior PAUL PINNA,

„Näitlejate Liidu“ uus esimees

**EESTI KUTSELISTE TEATRI-
TEGELASTE ÜHINGU („NÄIT-
LEJATE LIIDU“) JUHATUSSE
KUULUVAD:**

*P. Pinna, J. Tõnopa, A. Jõgi
(kandidaatidena A. Vaino, K.
Viitol ja V. Jürisson) — Es-
toniast. O. Aloe, R. Tarmo
(kandidaatidena A. Randviir ja
V. Alev) — Draamastuudiost.
H. Tamm, O. Põlla (kandidaa-
tidena A. Särev ja E. Koppel)
— Töölis teatrilt. Hans Piller
(kandidaadina E. Türk) — Va-
nemuisest. K. Sõodor (kandi-
daadina J. Jürgenson) — Uga-
last. E. Lemberg (kandidaa-
dina V. Laasson) — Endlast.
G. Villmann (kandidaadina A.
Lääne) — Narva teatrilt.*

*Näitlejate Liidu sekretäriks on
Ed. Reining.*

OTTO ALOE,

*senine esimees, kes lahkus „Vanemuise“
direktori kohale*

Mus teater – ja näidend

Mõtteid möödunud teatripäevade püüel

Ett Undla

Eesti teatrile ei ole seni vormiliselt esitatud mingeid nõudeid selles endastmõistetavas eelduses, et teater meie päevil tohiks olla kindlakskujunenud kompleks ja teadlik oma loomulikest ülesandeist. Kui hakata väitma, et püss on tulistamiseks ja suur veski kliide ümbertöötamiseks, siis oleks see sisse-murd ukseta ukseavast. Kui hakata väitma ja toonitama, et teater on elu ja kunsti teenimiseks, siis see oleks kahtlemata algkoolipoisiilik ja teadliku inimese muigemuskliid tõmbuksid pingule. Meie päevade kultuur on ju teatud määral valmis riie — ei siin ole suurt sisse võtta ega järele lasta. Kui hakkab selga — las' käia! Püksisääred — noh, neid annab iga ajal teha lühemaks, sest jalgu ei saa ju venitada pikemaks — väline efekt on tegelikult üks ja sama...

Seni eesti teater oli väärtus iseenesest, väärtus oma aette. Teat-rihuvilised läksid etendusele lootes naudingut ja paariks tunniks vaheldust argielu muredes. On, arusaadavalt, vaieldav, kas see lihtsameelne saavutus kaalub üles teatrile juuremaksetud raha, vaieldav nagu kõik asjad maailmas. Igatahes seni teater ei olnud oma külastajale pealetükkiv, ei tahtnud teda iga hinna eest ristida ümber. Külastajale jättis see meeldiva vabaduse illusiooni, mis on üks väga hinnaline illusioon rasketel aegadel. Möödunud teatripäeva resolutsioonidega on tõugatud teater seniselt aluselt. On sündinud ajalooline pööre, on antud kallak, mis kohati on libe ja mil, vähemalt alul, teatril on raske seista jalul. Möödunud teatripäeva resolutsioonidega on teater muudetud rakendusobjektiks ja vastavalt oma uuele mõttele rakendatud kühni-härgjana ikkesse. Meist kõrgemal lehviv püha Psyche on sabapidi tõmmatud alla ja torgatud aisade vahele. Mis asja! Lõpp sellele lehvimisele — higistamist on vaja!

Võib-olla tõesti ei olnud see mõeldud nii resolutselt. See on vaid — võib-olla... Vähemalt teatripäeva resolutsioonid ei kõnele pooldavat sõnakestki teatri nooruslikust ilmeist ja vallatusest — rõomust, lõbust, naljast, meelelahutusest, vahest ka kaunist ajaviitest. Sootuks vastupidiselt — resolutsioonid rõhutavad, et niisuguseid asju ei tohi toetada riigi rahaga. Muidugi, sel seisukohal on oma reaalne tagamõte — misjaoks on siis õieti kõrts ja viinamonopol. Kui teater teeks

neile ebatervet konkurentsi ja takistaks kultuurkapitali summade laekumist, siis oleks sest kahekordne kahju. Teatri vaimne pale nähtavasti peab olema süngelt kortsus ja kangesti habetunud!

Nii-siis — siitmaalt läheme teatrisse kasvama, saama haridust ja ideoloogiat. Läheme teatrisse koolijütsina, taskus vihk ja pliiaats, südamdes mure: mine tea, mis-sugust peamurdmist seal tuleb jälle... Võimalik isegi, et hooaja lõpul korraldatakse publikule need kurikuulsad testid, ja kes osutuvad kasvult, hariduselt ja ideoloogialt nigelaiks, need jäetakse istuma — kogu suveks... Sellases olukorras tekib väga tõsine ja oluline küsimus: mis sunnib sel juhul kodaniku minema teatrisse? Selle äärmiselt tähtsa küsimuse on teatripäev unustanud! Täie õigusega võib väita, et teatripäev ses asjas on olnud otsekui pühapäevakalur, kes arvab püüdvat kalakest palja õngekonksuga! Oleks tõesti tehtud väga targasti, kui oleks mõeldud ka ussikesele — juuremeelitamiseks — sest paraku meil ei ole teatriskäimise sundust, sedapuhku on teatriskäimine veel vabatahtlik. Ja siin kodanik võib korraks arvestada ka oma arvamist ja ütelda — ei. Mis saab siis?.. Sellele libedale kohale ei ole teatripäev püüdnud riputada liiva... — On's tõenäoline, et kodanik võiks ütelda ei? Täiesti.

Meil on seni kasvatusel alal tegevuses järgmised instantsid: vangimajad, Harku koloonia, algkoolid, keskkoolid, gümnaasiumid, kutsekoolid, ülikool, kirik. Neisse mahutatud kapital (energia pluss raha) annab kodanikule kompensatsiooni: esimesed kaks — vabaduse uteks eneseteostamisteks, järgmised — diplomid, viimne — viisumi Eedenisse. Millise kompensatsiooni annaks uus kasvatuslik instants — teater — pääsmeraha eest? Tõesti ei oska kujutella, mis see võiks olla, kui teatril on võetud kõik, mis vähegi tõmbab! Miski ei sunni meie päevade materialiseerunud inimest selleks, millest ei ole nähtavat omakasu. Omakasu tõlgitsetakse mõnelt poolt väga halvast mõttes. Omakasu on tegelikult telg, mil tiirleb meie elu ring. Omakasuta vaevalt oleks olnudki kultuuri.

Närviarstid kirjutavad sageli patsientide jumala-selget-vett mõne süütu lisan-diga, väites, et just see on arstim, mis parandab haige. Sel nõksul on õilis mõte ja

K. A. Hindrey näidend „RAIDARU KIRIKUMÕIS“. Näitejuht Hanno Kompus
Pildil — stseen viimsest vaatusest

hea tulemus. Oluks õigem, kui uut teatrit oleks ehitatud samas mõttes loosungite all: enam tõmbavust, enam rõõmu, enam lõbu, enam naudingut. See ei oleks takistanud teostamast uue teatripoliitikanäitekirikutsekavalust: kibe pill magusasse kapslisse!

Teatripäeva resolutsioonid ladusid uuele teatrile tohutu hulga ülesandeid, milledest üsna väike osa mahub kunsti raamidesse. Kuna tohiks olla tõesti vaidlematu, et teater praegusel kujul elab näidendil, siis kõik need ülesanded automaatselt kanduvad näidendile — nõudeina. Kui näidend, ütleme, paneb ette lasta käiku väärtusi, mis kakskümmend aastat vedelevad kuski keldris kontrollita ja tuluta, siis näitejuht ja näitleja parimagi tahte juures oma osas ei saa sisendada publikule vastu pidist. Siit peaks järgnema, et näidendi ideeline ilme on — teatri ideeline ilme, et teatrit rääkides rääkigem eelkõige näidendist. Näidend moodustabki õieti selle hädavajalise ussikesse, millest kõnelesin ülalpool. Näidend ongi kapsel, millesse võib olla suletud pill mistahes õilsaks otstarbeks. Eks seda mõelnud ka papi Jannsen (kahjuks ei tea ma veel ta uut eestipärasat nime) üteldes: „Juttoke on se koro, õppetun on se ivva...“ Sellest nii tähtsast (ma ei taha näitejuhtidele ja näitlejatele sünnitada südamevalu üteldes:

tähtsaimast) teatri elemendist, ta õiguste ja soodustuste osas, kõneldi teatripäeval äärmiselt vähe. Justkui oleks see täieliselt kõrvaline asi. Kõvasti rõhutamist leidis see, et tuleks koostada üks keeldud näidendite nimestik (mis anda asemele?), ja lõpuks nagu poolkogemata mainiti repertuaari soetamise soodustamist. Mis kombel, seda ei peetud tarviliseks mainida. Nähtavasti on see niivõrd klaar küsimus, et ei vaja juttu. Nagu ühest teisest resolutsioonide sarjast võib järeldada, peetakse selleks soodustamiseks ainult näidendite võistluse korraldamist ja ei midagi muud. Hüva, korraldame võistlusi. Aga kui need ei anna loodetud tulemusi — ja kindlasti ei anna, sest nõuded näidendi vastu on kruvitud 100 protsenti üle normaalse — mis siis?... Siitkohalt on uus kallak ka libe ja võib lüüa uuel teatril jalad alt. — Minule jäi selle küsimuse osas teatripäevadest niisugune mulje, et see oli pulm küll kõrgete külalistega — kuid peigmehega... Uut teatrit rajades kõrgesti kvalifitseeritud puuseppade artell püüdis ehitatava hoone rajada katuseharjapidi pilvetombu külge. Igatahes kuulmatu ehitusviis Ameerikaski.

Käesolev kirjutus ei ole repertuaari soetamise küsimuse arutamiseks, seepärast ei lasku ma üksikasjadesse. Täheandan vaid, et ainus ettenähtud soodustamise moodus

— näidendite võistlus — kõnelemata ideaalsest, on keskpärasestki väga kaugel. See on vaid erandjuhul kunst, mis saavutatakse organismist pneumaatilisel teel, tavaliselt kannab see muud nime . . . Ja suureks küsimusmärgiks jääb siis, kuidas täidab eesti teater oma kolossaalset rahvuslikku ülesannet prantslaste, inglaste, sakslaste, venelaste jne. kirjutatud tekstidega . . .

Ühes eelmises kirjutuses olen toonud esile näidendiloomise raskusi. Teatripäeva resolutsioonid suurendavad neid raskusi mitmekordselt. Looja on teatud kindlalt piiritletud isik ja ta looming on samuti igati kindlalt piiritletud ja kindlates sõltuvustes. Loova inimese põhiloomust ei ole inimene suuteline muutma, me peame muid, muudetavaid, asju painutama selle

järgi. Kui me seda ei taha, siis on ka näidendite võistlus asjatu, siis on loov inimene ja temaga ka kunst lülitatud välja teatrist. Mis edasi, peaks olema selge.

Nende ridadega — Taara hoidku! — ei ole tahetud kellelegi vaielda vastu. Täitsin oma kutse-eetilise kohuse ja märkisin vaid lumurde ja puuduvaid konte uue sündiva teatri kondikavas, ilma et kuidagi-moodi oleksin munana tahtnud õpetada kana. Kultuurkirurgide tahtest oleneb kõik muu selle kondikava suhtes.

Uus teatripoliitika eitarvitseks tõesti mitte olla kirklik kaelamurdev hüpe teadmatusse, vaid asjalikult kaalutud, reaalseid võimalusi arvestav ettevaatlik kukesamm.

Näitejuhi ABC

Saul Sepp

6.

NÄITEJUHT JA REŽII-RAAMAT

Kui näitejuht ilmub näitlejaskonna ette, esimesele lugemisproovile, siis on tal lavastatava tüki kallal suur töö juba seljataga. Siis on ta varustatud kõikide andmetega lavastuse ja tüki kohta, mida vajab järgnev koostöö näitlejatega. Tükk on saanud talle omaseks, armsaks, ja kui kunstnik on ta tükist vaimustatud ning autori idee, iga sõna ja situatsioon on talle selge. Ta on tüki põhjalikult läbi töötanud ja kogu teos on ta vaimusilma ees elava pildina.

Säärane eeltöö nõuab näitejuhilt palju jõupingutusi ja aega.

Näitejuhi töö lavastatava tüki kallal jaguneb kahte järku: esimene järk — režii- raamatu väljatöötamine, ja teine järk — koostöö näitlejatega, proovid kuni etenduseni. Võib ütelda, et kogu lavastuse ettevalmistuse ajast peaks kaks kolmandikku kuuluma režii tegemisele ja vaid üks kolmandik proovidele. Kuid, kahjuks, meie tegelikus teatritöös on see sageli ümberpöördukt. Sageli juhtub, et näitejuhil jätkub aega režii loomiseks vaevalt mõni päev-öö. Niisugusel korral tuleb näitejuht proovile paratamatult puuduliku režiiiga ning on endastmõistetav, et see annab end tunda kogu etendusele.

Näitejuht kui täisõiguslik loovkunstnik teatris peab omama vabaduse loominguks ja talle peab antama lavastatava tüki välja- töötamiseks, s. o. režii tegemiseks, küllaldaselt aega — igatahes mitte vähem kui kaks nädalat kõige lihtsama lavastuse jaoks.

Sest nagu tõelisel loovkunstnikul on ka temal „sünnitusvalud“, ning sageli otsib ta päevade kaupa lavastusele õiget lahendust, õiget lavavormi.

Näitejuhi n. n. režii- raamat erineb teistest tekstiraamatutest sellega, et sellele on sisse köidetud teksti lehtede vahel valged lehed, millelele näitejuht kannab kõik oma režii märkused vastava teksti kõrval.

Säärased režii- raamatud iseloomustavad piltlikult näitejuhi töötamisviisi. On näitejuhte, kes oma režii- raamatusse märgivad vaid tegelaste käigud ja üldsituatsioonid, üsaldades kõik muu oma mälu hoole.

Muidugi on säärane töötamisviis tingitud enamikus kas näitejuhi lohakusest või ajapuudusest.

Eeskujulik režii- raamat peab sisaldama kõik andmed, mida võiks vajada näitejuht proovide ajal, töötades näitlejatega. Seesugune režii- raamat paisub kaks-kolm korda suuremaks triikitud autori tekstist ning on tihedasti täidetud igasuguste näitejuhi märkustega, alates lavapiltide plaanide joonistustest kuni üksikute sõnade mõiste tõlgitsemiseni.

On näitejuhte, kes režii- raamatu lahutavad tekstiraamatust, märkides vaid viimasesse režii- raamatu märkuste järjekorra numbrid. Seda teeb näitejuht peamiselt seepärast, et keegi teine ei saaks tarvitada tema režiid, mida ka sageli teatris juhtub.

Viimasel ajal on tunnustatud näitejuhi õigust režii- raamatu peale, kuna varem kuulusid nad teatri raamatukogusse.

A. Sepa ja P. Ardna operett „Igavene legend“. Lavastus A. Lüdigilt, dekoratsioonid A. Tuurandilt. Pildil loodusteaduse doktor Oskar Osvalt (A. Lüdigi) ja kalur Toomas (A. Vaino)

Näitejuhi režiiramatud omavad suure ajaloolise ning kunstilise väärtuse.

7.

LAVASTATAVA TÜKI ANALÜÜS.

Asudes tööle loeb näitejuht tüki mitu korda hoolikalt läbi, et põhjalikult tutvuda teosega. Pärast mitmekordset lugemist peab näitejuhile kogu teos selguma sedavõrd, et ta saab asuda režiiramatute väljatöötamisele.

Analüüsides tükki on tähtis näitejuhil kõige enne selgitada teose kandvat ideed, mis on autorilt antud. Ta peab tutvudes käesoleva teosega, tundma autorit kui kirjanikku, ta loomingu üldist iseloomu. Näitejuht peab tutvuma ka arvustustega, mis on olemas lavastatava tüki kohta, need läbi seedima ning leidma omaenese seisukoha tüki suhtes. Igatahes peab ta kasutama kõiki võimalikke abinõusid selleks, et tüki mõte ja autori tahe oleks talle igakülgelt valgustatud.

Edasi peab näitejuht selgitama kõikide tüki iselomuvate kujude iseloomud. Ta peab, nii-ütelda, isiklikult tutvuma kõikide tüki esinevate tegelastega, peab neid kuulma ja selgesti nägema oma vaimusilma ees viimse peensuseni.

Järgmise ülesandena on näitejuhil sel-

gitada ning mõista tegelaste vahekorrad. Ta peab nagu kuulma nende südamete tuksumist, kui nad vaikivad, teadma nende mõtete käiku ja arvamisi teiste tegelaste kohta, tundma kõik sümpaatiad ja antipaatiad, kõik tegelases peituvad soovid ja igatsused, nende tunnete ja elamuste arengud omavahel ning kõik nende iseloomu iseäraldused. Kõike seda peab näitejuht avastama tihti päris iseseisvalt, ilma et selleks oleks vajalist märkust autori poolt. Ta peab otsima igas vähimas, episoodilises osas elava inimese hinge, kehastama selle vastavasse tüüpi.

Kõigeks selleks vajab näitejuht, samuti nagu näitlejagi, tugevat ettekujutusvõimet. Kuna näitleja peab oma ettekujutuses samm-sammult jälgima vaid temale antud osa, peab aga näitejuht fikseerima oma ettekujutuse kogu tegevusele, looma illusiooni üldpildist.

Kui tüki vaim ja sisu on tabatud, tegelased ja nende tegevus on selgesti nähtaval, siis peab näitejuht manama oma vaimusilma ette ka n.-ü. tüki välise pildi. Ta peab selgesti nägema tegelase välimust, riietust, ta žeste, kombeid ning kuulma ta häält ja kõnelemisviisi. Ta peab kujutema kõigis võimalikes pisiasjus ümbrust ja sisustust, milles areneb tegevus. Luues selle järele lavapilti, ei tohi ta tuua midagi üleaurust, midagi eksitavat

ja tähelepanu kõrvale viivat, ta ei tohi lava kuhjata täis esemetega, mis kuidagi ei aita kaasa üldisele mõjuvusele, vaid võivad olla koguni kahjulikud.

On tükk küllaldaselt läbi uuritud ja analüüs tehtud, järgneb n.-ü. teksti „puhastamine“.

8.

TEKSTI PUHASTAMINE.

Mil määral on autori tekst näitejuhile kohustav? Kas tohib näitejuht, kui see tema arvates on tarviline, teksti muuta, parandada, või on see täiesti lubamatu?

Autor kirjutas oma näidendi, ütleme, tuhat aastat tagasi. Näidend ise jääb endiseks, nii nagu ta oli kirjutatud, kuid lavastuse põhimõtted ja rahva maitse ning nõuded muutuvad kogu aeg ja mõnekümne aasta jooksul võivad need üksteisest väga erineda. Kui autor loob oma teose, siis arvestab ta oma aja teatrit ja publikut, ta kirjutab oma näidendi vastavalt oma aja maitsele ja huvidele, kohandades seda teatud lavaliste võimaluste kohaselt.

Mis peab tegema näitejuht tükiga, mille ettekanne nõuaks 6—7 tundi (vanal ajal ei olnud sääraseid tükiid sugugi harulduseks), kus dialoogides puudutatakse küsimusi, mis küll varem võisid huvitada publikut, kuid täna on kaotanud oma tähtsuse ning on talle võõrad, kus on palju ja teravmeelsusi, mis olid arusaadavad ning elulised varem, kuid praegu on surnud ning mõistmatud, kus on palju monolooge, mis varem olid moes, kuid praegu on võimatu igavad? Mis peab tegema näitejuht säärase tükiga, mis on täis olulisi puudusi, kuid võib siiski, hoolimata puudustest, anda huvitava kõrgekunstilise teatrietenduse?

Mis peab näitejuht sel puhul tegema? Kas ta peab tüki lavastamisest loobuma? Või peab näitejuht katsuma vabastada tüki juhuslikest puudustest ja hästi läbi mõeldud, ettevaatlikult tehtud lühendustega, kõrvaldades kõik selle, mis praegu on huvitusetu ja arusaamatu, heites välja üksikud

kohad, tegema tüki vastuvõetavaks tänapäeva teatrile?

On selge, et ei või kõrvutada autori tüki kui kirjanduslikku teost etendusega, et etendus on sootu mingi uus kunstiteos, ja kui näitemängus esimene koht kuulub autorile, siis etenduses kuulub see näitlejale ja ta mängule — näitemäng on vaid üks osa etendusest, ja kui ta on võetud lavastusele, siis peab ta tingimata vastama meie tänapäeva teatri nõudeile ja võimalusile.

See on esimene ja peasiht, millest peab väljuma näitejuht asudes vana, klassikalise teose lavastamisele. Kui tükk ei vasta tänapäeva publiku maitsele üksikute kohtade ebasobivuse tõttu ja kui tükk siiski võimaldab, ilma et kannataks autori põhiidee, tegelaste iseloomud, üldine stiil, kõrvaldada kõik need temas leiduvad puudused, siis peab näitejuht seda tegema, see on ta peamine ülesanne ja kohustus.

Sageli aga lavastuses näitejuht on leib mitte ainult publiku nõudeist, vaid ka neist võimalusist, mis tal on kasutada teatris. Ta peab kohandama teksti ka sel juhul, kui ta tegelaskonnas puudub vajaline arv tegelasi ja kui on võimatu viia mitu osa ühte.

Teadagi, et kõik muudatused ja parandused autori tekstis nõuavad näitejuhilt mitte ainult taktitunnet ja lugupidamist autori teose vastu, vaid ka teatud määral kirjanduslikku kultuuri ja suurt kunstimaitset ja -meelt.

Analüüsides ja uurides tüki teksti peab näitejuht kõigepealt tegema kindlaks, kas tükk annab lavastada muudatusteta või tuleb ta töötada ümber.

Vajalised muudatused tekstis võivad olla järgmised: 1) tüki lühendamine, mis oleks tervikuna nõudnud ettekandel 3—4 tundi, 2) kordamiste ja tempot takistavate kohtade kõrvaldamine, 3) vananenud kohtade väljaheitmine, 4) kohtade, mis on publikule täiesti arusaamatud, ärajätmine.

Siis, väljudes neist võimalusist, mis on näitejuhil kasutada, võivad tulla ette veel järgmised muudatused: 1) jätta välja tehniliselt võimatud kohad, 2) üksikute osade kärpimine ja 3) monoloogide ümbertöötamine.

(Järgneb.)

Teatripäeva otsuse kohaselt avaldatakse teatripäeva materjalid (referaadid, kõned ja koosoleku käik) eriväljaandes. Seepärast plürdume „Teatris“ ainult kokkuvõlliku reportaažiga ja A. Lauteri referaadiga. Eriväljaame läheb trükki tõenäoliselt meie ajakirja kaudu ja selle ilmunisesel teatatakse eraldi. Ettetellimisi võib teha „Teatri“ toimetuse kaudu.

1. Mida peate lähelepandavaimaks saavutuseks eesti teatrikultuuris iseseisvuse aastate kestes?
2. Meie näitekirjanduse ja selle lavalise teostamise puudusi Teie hinnangul?
3. Mida tuleks teha meie teatrikultuuri arendamiseks ja mis suunas teda juhtida?

Teatrielu käsitelevate probleemide lahendamine ei ole viimaste aastate kestes leidnud kuigi ulatuslikku ja süstemaatset käsitel mist meie ajakirjanduses ja ajakirjades, olgugi et meie teatrikunst on viimaseil aastakümneil, eriti iseseisvuse aastail, teinud suuri edusamme ja saavutanud märkimisväärse taseme. Saavutuste analüüsiks ja sihtjoonte püstitamiseks esitas ajakiri „Teater“ veebruaris teatritegelasile, kirjanikele, kunstnikele jne. ülaltoodud kolm küsimust, avades seega vaidlused ja sõnavõtud eesti teatrisse ja näitekirjandusse puutuvais küsimuis.

Käesoleva numbriga jätkame vastuste avaldamist. Ruumpuudusel saame tuua ainult osa saabunud vastuseist, jätkates nende avaldamist järgmisis numbreis. Loodame, et meie lugejate laialdased ringkonnad samuti avaldavad oma arvamisi ja seisukohti üllesseatud küsimuis. Vastused saata aadressil: Ajakiri „Teater“, Tallinn, Kunstihoone, postkast 357.

Traditsiooni kohaselt ja vaidluste huvides avaldab toimetis vastused täieliselt, pirdudes vähetähtsate korrigeerimistega keelelise ühtluse nõudeil.

ANTS LAUTER, „Estonia“ draamanäitejuht-näitleja

1. „Mikumärdi“. Nii näidendina kui ka etendusena. Nagu kevadise esimese sooja vihma valinguga niisutas „Mikumärdi“ edu kihama ja kasvama kõik idud meie draamakirjanduse taimelaval. Sest kas meelega või kogemata leiti Draamastuudio-Rändteatris „Mikumärdile“ ka see sobiv primitiivne ja ürgne mängulaad, mis laiemaid hulki ikka köidab. Saavutati see, mida Hugo Raudsepp ise tol ajal nimetas „kaikaga pähe virutamiseks“. Virutati siis kohe kahe kaikaga: Raudsepp pluss teater. Ja publik ärkas. Ärkas ja näitas oma õiget nägu ning rikkus sellega ka rea lavakirjanike unerahu. Teatrikunst (tolleaegses mõttes) kiskus see Mikumärdi elevus alul seisma ja siis mõned head sammud tagasigi. Aga just selle kaudu laiale publikule lähemale. Nii leidsid teineteisest veidi kaugele sattunud käed üksteist jälle ja hakati otsima modus vivendit, — et ka edaspidi jääda kokku. Tagajärjed on praegu näha. Kriisitondi mantel tolmu praegu arvustajate kapis. Loodetavasti ei teki vajadust seda sealt nii pea välja võtta.

2. Meie näitekirjandus ta ülekaaluvais osas ei taha veel omaks võtta veendumust, et lavateos peab olema arhitektooniline tervik, mil on oma vundament, seinad ja katus. Igal vaatusel, ja isegi igal stseenil omakorda on samad ehitusreeglid. Nii siis ehitused ehituses. Praegu aga näib mõni kirjanik arvavat maja juba valmis olevat, kui nurgakivid on pandud. Seinad ja katus püsivad tal aga ainult ta enda ettekujutuses. On ka neid, kes algavad ehitama katusest, seinteni nad ei jõua, vundamendist rääkimata. Säärane katus püsib õhus ainult seni, kuni teda toetab näitekirjaniku miraaž seintest ja vundamendist. Puudutab teda aga kogemata mõne teatriinimese reaalne näpp, siis langeb sellane ehitus prantsatades kokku, hoolimata ta külge kinnitatud kirjaniku hädakisa langevarjudest.

Kõik ülalõeldu (2. punktis) käib aga ka näitekirjanduse lavalise teostamise kohta. Teame kõik neid vanu reegleid. Aga kas meelega, uue otsimise õhinas, või suutmatusest, mõnikord lihtsalt loidusest, kõige sagedamini aga ajapuudusest, jätame nad kõrvale. Meil oleks aga raskem see kõrvalejätt, kui meile antaks kompositsioonilt tuge-

vaid näidendeid. Näidendeid, kus iga pea- ja kõrvalise kuju karakter on selge ja psühholoogiliselt veenev, vähemasti kaaslasist erinevigi, üksikud teemid kõik läbi töötatud, üksteisega seoses ja seega vajalised, kus kujud ei tule ainult kokku niisama pikka juttu ajama, vaid kus jutt viib ka möödapääsmatult tegudele, millede kaudu midagi öeldakse. Küllap meie arvukas teatrite peres leidub siis ikka üks või teine teater, kes näidendi ka korralikult kannab ette.

3. Eelmise punktiga tohiks vist ka see kolmas siin olla juba teatud määral vastatud. Ega meiega saa käia teist arenguteed kui teater kogu maailmas. Esimene etapp, milleni tuleb jõuda, on veenvus. Kui see on käes, siis on teater hea. Ta on aga veel parem, kui veenvusele seltsib kunst. See on andemäära ja meisterlikkuse küsimus. Kui aga meie rahvast tõuseb keegi, kes avab taevaluugi, mille kaudu tungib uus ja ere kiir teatri vanale kortsunud palgele ja paneb selle õhetama mingis uues jumes — küllap see „keegi“ siis juba ise vastab ka „Teatri“ ankeedi kolmandale punktile.

AGATHON LÜDIG, „Estonia“ opereti näitejuht-näitleja

1. Tähelepandavaimaiks saavutusiks teatrikultuuris iseseisvuse ajal pean:

- a) seda, et meie teatrid on saanud eeskätt teatreiks (selle sõna otseses mõttes), vabanedes n.-ü. lapsekingadest ja diletantlikust kuuest;
- b) meie noore ooperi kiiret arengut, mis on võrsunud iseseisvaks just iseseisvuse ajal ja milline saavutus tohiks meie üldteatrikultuuris olla niisama tähelepandav kui, ütleme, „Draamastuudio“ ja „Töölis-teatri“ loomine;
- c) algupäraste lavateoste sünni ja kasvu nii sõna- kui ka muusikadraama repertuaaris.

2. Hinnates näitekirjandust mainiksin selle lavalise ja mängulise külje tahaplaanile jätmist. Arvan, et õige lavakirjanik ei tohiks piirduda ainult hea, lopsaka teksti kirjutamisega, mis sageli pakub lugedes rohkem kui laval. Teatripublik tahab mitte ainult kuulde-, vaid ka vaatamängu.

3. Suuna määramisel ja oma palge kujundamisel peaks teatril olema vabad käed. Ettetiekteerimist mingi keskasutuse poolt ei pea ma tarviliseks ega kasulikuks. Arendagem oma-rahvuslikku teatrit, kuid ärgem mingem liiale.

Arvestagem publiku tahet ja maitset, mida võib ümber kasvatada ja arendada ainult aegajalt. Iga eksperiment on riskantne. Kunst kunsti pärast üksi pole mõeldav, samuti nagu puht-rahvuslik propaganda-repertuaar.

VOLDEMAR LÈEMETS, helilooja

I.

Tähelepandavaimaks saavutuseks meie teatri ajaloos loen A. Bachmani poolt loodud „Hommikuteatrit“. Mitte, et oleksin veendunud „ismide“ kumardaja. Tean: „ismide“ iga on lühike.

Kuid too katse ometi tõi paljugi. Kõigepealt pani ta piinlikku seisukorda need kutselise teatri kutselised juhid, kes muidu poleks mõelnud kiirenda ruumi lavakunstilistele uutele puhangutele.

Teiseks laiendas see meie teatrilist silmaringi. Ta näitas, et realistliku käsitelise kõrval on mõeldavad veel teissugusedki kombinatsioonid ja et lavateos kaugelki ei tarvitse olla paljalt „näitemäng“.

Tänu asjaarmastajate julgele katsele võib elukutseline teater nüüd julgesti samuda trafareetsusest ja šabloonist vabanemise teid.

II.

Pauseerin . . .

III.

Lavakunst peaks senisest rohkem tähelepanu pöörama neile rikkustele, mida pakub muusika.

Tummfilm taipas 100%-set kasutada muusikalist illustreeringut. Toimigu sõnalavastus samuti ja ärgu kartku, et sellest kujuneb mõni oratoorium või ooper.

„Alasti“ näitekunst ei pääse maksvusele. Selleks on vajaline maalikunsti kaasabi, grimm, dekoratsioon, ja, teadagi, ka kostüümid. On aga vajaline samuti muusika kaasabi.

Teatripäevade reportaaž kommentaaridega

Jänkimees

Riigivanem kõnelemas
teatripäeval.

Käisin kongressi eelõhtul ringi mööda kohvikuid ja restorane. Et kui vajub see teatrirahvas — põline boheemlaskond — üle riigi Tallinna kokku, siis peaksid särtsu ja mürtsu olema tulvil kõik avalikud asutused. Aga — pettusin. Mitte kusagil ei hakanud silma tuttavat nägu. Sõin püsti-jala-baaris oma sibulaklopsi kannu õllega ja otsustasin: nähtavasti võetakse seda asja tõsiselt.

Ja valgub päris pidulikult „Estonia“ kontsertsaal kongressi esietenduseks täis rahvast igast maanurgast. On siin koos seitsetesada inimest — päikesepruunide põskedega mehi maalt, värskelt pressitud pükstega kooliõpetajaid, vanu mehi, kelle suunurkadesse elu on künnud juba oma vaod. Kuid ollakse elevad ja rõõmsad.

Ja võib konstateerida — harva on meil kusagil kongressil koos nii palju intelligentse välimusega inimesi. Ei, see pole kompliment — see on päris õigus.

„Kaks armastust ühendavad meid täna,“ ütleb teatripäeva avades näitekunsti sihtkapitali esimees Mettus. „Armastus oma kodumaa ja oma teatri vastu...“

Kõnetooli asub riigivanem Päts: „Inimese elu oleks raske, kui tal puuduksid kaks omadust — omadus vastu võtta ja omadus — unustada. Seepärast kogume endale rõõmu, kus see on võimalik. Teater annab meile fantaasia väljaspool tegelikkust. Teater andku seepärast rõõmu, mis valgustab, teeb rõõmsamaks halle päevi. Võtame sealt vastu seda, mis elu teeb paremaks ja kõrgemaks. Aidaku teater kaasa rahvuslikus ülesehitustöös, näidaku elu positiivset külge. Siis saame teatrist võtta vastu julgust ja unustada muresid...“

„Meil pole olnud riigiteatrit,“ ütleb haridusminister Kann. „Teater on meie seltskonna lahutamatu osa olnud meie iseteadvuse ärkamise algusest peale. Teater on äratanud meie rahvast, tema ümber on koondunud ikka ja alati meie rahva paremad jõud. Nüüd algame oma rahvuse realismi ajajärku. Ja selleks tööks ootame abi teatripäevilt...“

Peaministri asetäitja Eenpalu: „Me ei tohi panna kõiki lootusi ainult riigile. Tuletame meele oma teatrite algpäevi — siis ehitati maju ja loodi meie teatrid ainult rahva enda jõul ja algatusel. Seda vaimu on vaja äratada uuesti. Ja lavajuhtidel la-sub selle töö raske ülesanne. Soovin selleks jõudu.“

TEATRIPÄEVADE SAADIKUID:

E. Bergman, K. Karn, A. Esperk, R. Kangro-Pool, A. Särev, K. Viitol, H. Paris ja A. Sällik

Ja algabki teatripäeva tegelik töö. Henrik Visnapuu refereerib teatri osast rahvuslikus ülesehitustöös:

„Oleme kujunev rahvas. Ja selles kujunemisprotsessis on teatril suur ülesanne. Teater tuleb rakendada loovrahvuslikuks propagandaks. Teater peab kiskuma rahvast välja raskete aegade sisendatud alaväärtuslikkuse tunde, peab naeruvääristama halbu omadusi meie hingeelus ja tõstma, julgustama seda, mis meis on positiivset. Teater peab vahest löikama kirurginoaga, aga ta peab teadma, kuidas ta löikab. Seepärast ei tohi toetada teatreid, mis arendavad ainult lõbukultuuri.“

Läbirääkimistel Haridusliidu peasekretär Vender nõuab: „Maalavade abistamise tegelik töö ei tohiks minna sihtkapitali valitsuse kätte. Selleks organisatsiooniks peaks olema Haridusliit, kel juba on vana praktika. Samuti peaks antama näidendeid võistluste korraldamine Haridusliidule.“

„Pole õige,“ arwab Eduard Hubel. „Ramatuaasta puhul tuleb kõik kirjanduslikud üritused koondada ühte keskk kohta, et žüriid ei kukuks välja juhuslikud. Haridusliidu nõuded pole põhjendatud.“

Visnapuu rõhutab ka, et teatrite ja näidendeid võistluste juhtimine tuleb tsentraliseerida. Seniste vigade põhjuseks on olnud killunemine. Olgu keskuseks riiklik näitekunsti sihtkapitali valitsus.

Omateatri ideoloogilistest alustest kõneleb Hanno Kompus: „Meie teatri ideoloogilised alused ei saa olla teised kui meie omakultuuri üldisel suunal. Seepärast peame kodaniku kasvatust alustama juba varajases lapseas. Ja et saada vajalisi aluseid teatri kultuuritööks täisealiste hulgas, peaksime asuma lasteteatri loomisele. Edasi — peaksime looma iseseisva rahvus-teatri, katse- ja noorsooteatri. Eskätt aga avama teatriklassi Tallinna konservatooriumi juures.“

Teatripäeva esimese päeva kandvaimaks osaks on Andres Särevi referaat „Maa- ja provintsiteatrite olevikust ja tulevikust“. „Raske on töö meie maa- ja provintsiteatrite,“ ütleb referent. „Aineliised olud on äärmiselt kitsad, sissetulekud napid ja omavalitsused ei anna tarvilist toetust. Provintsis võrsub häid jõude, kuid suured teatrid oma lähedamate palkadega viivad provintsis ära iga parema näitleja. Samal ajal aga provintsis just vajab tugevaid jõude ja juhte. Ei paranda siin muu abinõu kui provintsiteatrite toetuse suurendamine.“

Maalavad — need on jälle iseküsimus. Paljudes kohtades ei võeta oma ülesannet tõsiselt, ei tehta vahet pidude ja teatri vahel. Ometi on just väikelavade ülesanne — olla kasvatav ja õpetlik. Tuleb lahutada amatöörteatrid ja seltsid, kes pea-

Teatripäevade registreerimis- ja informatsioonibüroo

vad pidusid ainult sissetulekute hankimiseks. On vaja luua vastav keskasutus väikelavade juhtimiseks.

Siis on maa näitetruppide kavaskeskmiselt 25% repertuaarist alaväärtuslik. Me ei pääse mööda halbade näidendite musta nimekirja koostamisest.“

Delegaat Oja märgib, „et maalavad on just viimasel ajal teinud suure hüppe edasi“. Halbade näidendite protsent pole enam nii suur. Näitekursusi korraldatagu suvel, et ka kooliõpetajad saaksid neist võtta osa. Ja lõpuks — autorihonoraar läheb raskeks maaseltsidel maksa.

„Kui maorganisatsioonid ei hangi pidudega sissetulekuid, millest nad siis peaksid üldse elama?“ küsib Kotsar. „Lõbus-tusmaks istub meil kukil nii-kui-nii.“

Veel paar kõnelejat koputavad selle autorihonoraari pihta. Siis tuleb Aleksander Antson ja ütleb: „Autor saab näidendi eest honoraari keskmiselt 100 krooni. Isegi hea näidendi eest ei saa autoritasuga kokku üle 300—400 kr. Pidude kavast on teil teisi suuremaid kulusid — miks te nende üle ei nurise? Miks peab siis autor, kes elab näidendite kirjutamisest, olema see lavade ideeline toetaja ja elama õhust?“

Fuajees on einelaud. Seal visatakse väikesi pitse. Ja soovitatakse: „Võtke täna värsket sakusmenti — autoripraadi.“

Vender leiab, et autorid ei tohiks nuriseda. On mõni mees saanud honoraari Haridusliidult üle 1000 krooni. „See on ahindadega kokku,“ täiendatakse.

Rasmus Kangro-Pool kõneleb näitekirjanduse osast rahvusliku teatri arengus. Kõneleb suure hooga. Ja kihutab esimese raketi opereti pihta. „Pole meile vaja seda kergest meelelahutuskultuuri, kuningate ja

printside kultust. Pealegi kopeeritult suurmaailma eeskujude järgi. Oleme demokraatlik rahvas. Milleks peame siis ilutsema krahvide ja kaardiväehvitseride naiivse õigluse juures?“

Nüüd on teada, et riik määras 5000 krooni autorihonoraaride tasumiseks. Vender soovib, et seda summat peaks valitsema Haridusliit. Võetakse vastu resolutsioon — tasutagu sellest 5000 kroonist autorihonoraar neil seltsidel, kes ei saa regulaarset riiklikku toetust.

Agathon Lüdig: „Kas meil ei võeta vastu ordeneid, ei korraldata hiilgavaid olemissi? Kui me julgeme kanda frakki ballidel, miks siis mitte ka laval? Ja operetile ei tule mitte ainult härrasrahvas, vaid väga laiad ringkonnad. Andke meile head rahvuslikku operetti, siis pole nurisemist.“

„Kirjanikud kirjutagu näidendid nii, et need ei kubiseks rõvedustest,“ ütleb maadelegaat Kotsar.

„Maalt tulevad tagasi näidendiraamatud, millede tekst on täiendatud rasvaste lause-tega,“ vastab Antson.

Veel V. Haasi referaat lavatehnilistest probleemidest. Selle sisu otsustatakse avaldada eribrošüürina. Siis ütleb juhataja F. Põldroos esimese teatripäeva lõppsõna.

Kokku võttes — hulk loosungeid, põhimõttelisi otsuseid. Haridusliidu võitlus oma olemasolu eest paralleelorganisatsioonina teatritöö alal näitekunsti sihtkapitali valituse kõrval. Ja päris elev meeleolu, kellegi maamehe hüüe: „Tänu ilusa ürituse eest.“

Ainult see autorihonoraari küsimus jäi pisut kipitama. Aga põhjus vist — kitsad ainelised olud. Kui oleksid viibinud kohal

Ülemaalse teatripäeva koosoleku üldvaade „Estonia“

mõned omavalitsuste esindajad — need oleksid saanud veel kibedamini lõbustamaksu eest.

Teine teatripäev läks hoopis teissuguse töö alla. Kutseliste näitlejate päeva-probleemid.

Siis aruanded teatrilt, „Estonia teatripublik näitab arvult järjekindlat tõusu, samuti töötase,“ märgib dir. Olak.

„Algasime oma sügisest hooaega rõõmsas töomeeleolus,“ ütleb Pöder, esitades „Vanemuise“ ülevaadet. „Kuid töö on raske. Aastas oleme toonud lavale 12 uut tükki. Et „Vanemuise“ teater on saanud erilise tähelepanu osaliseks, pole näitlejate süü. Tartu publik ei hooli teatrist ega kunstist.“

„Draamastuudio korraldatud ankeet näitab, et maal ei taheta operetti,“ ütleb Leo Kalmet. „Mis puutub teatri töösse — meil on oma kool, oleme kasvatanud endale ise näitlejad. Suunaks — ikka ja alati arendada rahvuslikku teatrikultuuri.“

„Töölisteatril on kõigest 8 kindlapalga-

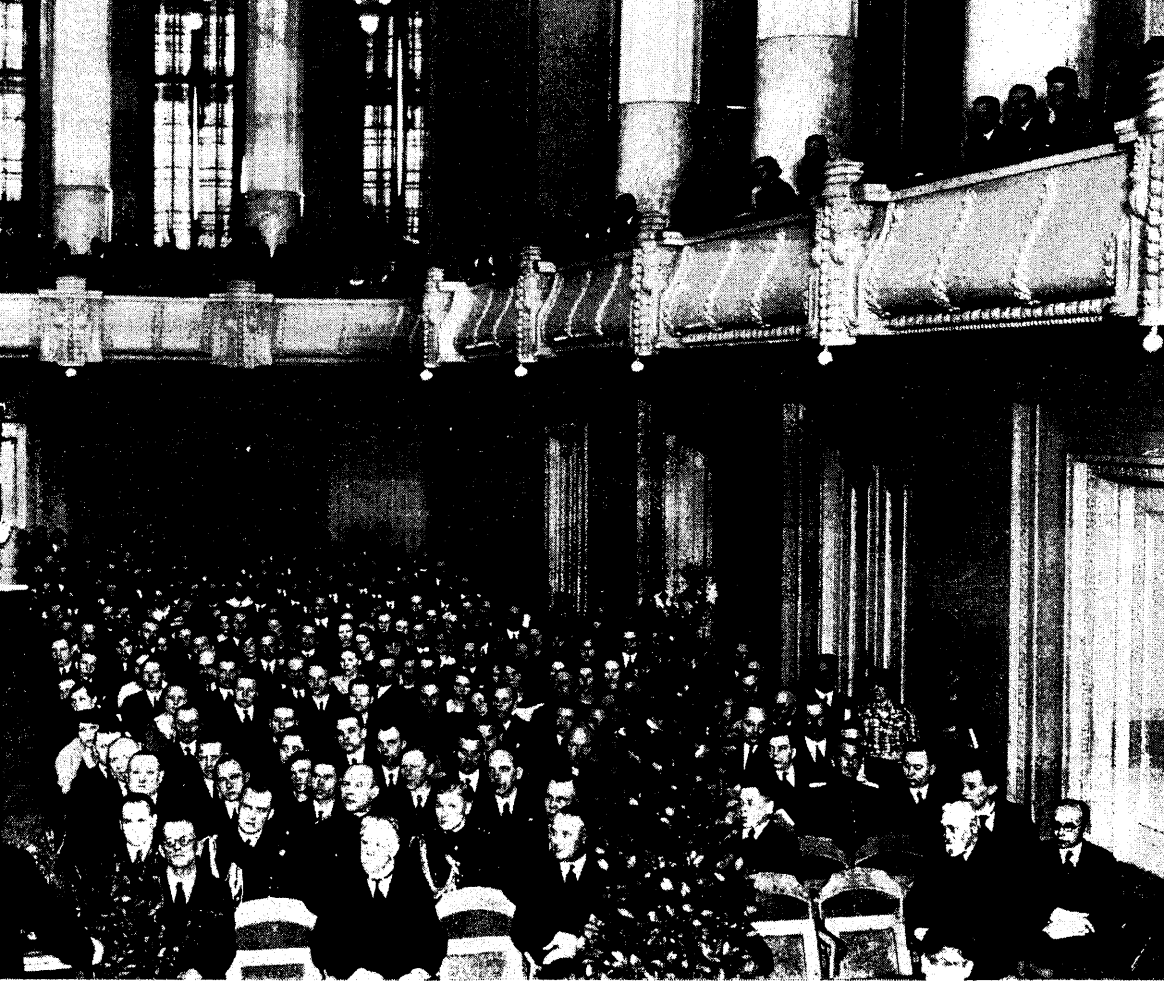
list näitlejat,“ ütleb Pöldroos. „Siiski anname tänavu 170 etendust, igas kuus ühe lavastuse. Suudame teha seda ainult otstarbekohase tööjaotusega. Igal proovil saab näitleja uue ülesande. Meie proovid on tugevasti lühemad kui üheski teises teatris.“

„Me ei saa teha muud kui kasvatada uusi jõude teistele teatritele,“ ütleb A. Meering „Ugalast“. „Igal hooajal uus trupp. Sõnalavastuse vaatajate arv tõuseb.“

„Pärnus on häda suure saaliga,“ arvab Lemberg. „Sinna mahub esimesel etendusel ära kogu linna teatripublik. Peame andma järjest uusi lavastusi.“

„Narva on ainuke koht, kus pole intriige ega sõda opereti ja sõnalavastuse vahel,“ räägib Pettai. „Meie peame juure tõmbama ka vene publiku ja seepärast peaks meile toetuse andmisel omistatama erilist tähelepanu.“

Näitejuhi osast rahvusliku teatri arenemisel refereerib Ants Lauter: „Meie näitlejail puudub kool ja lavastaja peab

antsertsaaalis 17. mail 1935. a. Kõnetoolis riigivanem

suure osa ajast proovidel kulutama koolitööle. Põhjus on muidugi selles, et meie teater on veel väga noor. Loodame, et mõne aasta jooksul jõuavad näitlejad nii kaugele, et võivad oma osa iseseisvalt analüseerida ja näitejuhile jäävad ta otsekoheled ülesanded — tüki lavaline ülesehitus ja teatri rakendamine rahvuslikus suunas.

Rahvuslus pole paljad loosungid. Loosungite järgi käimine on vale. Oleme ju kõik eestlased. Ja kui me kasvatame endas ja näitlejais selge ja kindla iseloomu, peab meie väljendus olema spontaanselt rahvuslik.“

„Eesti teatri omapärasest muusikalavastusest“ kõneleb Vold. Leemets: „Meil puuduvad head operi libretistid. Operetti tehakse trafareetselt välismaade eeskujul järgi. Ja siis agulirahvas jookseb vaatama, kuidas pidutseb ja teeb säravates tualettides rumalusi välismaa ülem 10.000. Kui me ei suuda luua omapäraselt operetti — antagu siis parem laulumängu, mis meile on omasem. Ja ärgem toogem lavale muu-

seumikraami rahvusluse nime all. Kui meie näitekirjanikud ja lavastajad annavad oma ausama ja parema südametunnistuse järgi — mitte ärilistel kaalutlustel ja kroonuliste loosungite järgi — siis oleme rahvuslikus loomingu õigel teel.“

J. Rummo kõneleb laste- ja noorsooteatrist: „Meie lasteetendused pole veel lasteteater, kuigi need etendused on mõnikord väga head. Lapse arengus on 3 aegjärku ja igas neist suhtub ta välisilma nähtustele erisuguselt. Laps ei saa aru lüürikast, müstikast ja erootiline armastus on talle vastik. Antagu lastele sündmustikku, dünaamikat.“

„Näitekirjanik hakkab meil publikust maha jääma,“ arwab F. Põldroos, refereerides sõnalavastusest. Ei autor, lavastaja ega näitleja tohi ajada läbi kogemustega, mis on omandatud paarkümmend aastat tagasi. Meil on kujunenud laval trafareetsed kujud — läbikukkunud ärimees, kraa-depoiss, karjaplika jne. Iga autor paneb samale tüübile suhu ainult uued sõnad. Ja

teosed tulevad lavale nagu ühe mustri järgi. Kuid samad tüübid on tegelikus elus juba muutunud.

Meie rahvas ei kannata estetismi ja snobismi. Ta vajab elujaatavat optimismi, julgust ja otsekoheust. Peame rookima tükkidest välja selle, mis käib meie iseloomule vastu. Peame t u n d m a, mis meile vastuvõetav — siis olemegi rahvusliku omateatri loomise õigel teel.“

Rahel Olbrei kõneleb lavatantsust: „Ega meie rahvatantsud oma palju omapärasust. Põhisammud — valss ja polka — on rahvusvahelised. Vinger-polka, pikk või lühike ingliska, tüska-polka — need nimed juba ise näitavad, kust tantsud pärit. Tuljak ja kaera-jaan on teistel rahvastel olemas peaaegu samas kujus kui meil. Seepärast ei jää meil lavatantsu loomingu teist teed kui käia vabaloomingu järgi. Igas kunstnikus on loomulik dünaamika, mis annab ka tantsule rahvusliku omapärasuse.“

Agathon Lüdig vastab õige ägedalt Leemetsale: „Igäiks kirub operetti, aga keegi ei näita, kuidas seda operetti siis peab tegema, et temaga oldaks rahul. Kui operetti üldse ei taheta, pandagu ta siis hoopis kinni. Miks ei ole teatripäevade pävakorda võetud ühtki referaati ka opereti olemasolu põhjendusteks? Mina aga pean

auasjaks olla lavatola. Ja tahaksin olla veel suurem tola — nagu kuulus Crock...“

Kõneldes lavategelaste kutse-etiikast märgib V. Mettus: „Näitlejad peavad kõigepealt saama ise täiuslikeks inimesteks, piirama oma mina nii kaaslaste kui ka üldsuse huvides. See olgu õige alus meie lavalisele loominguale.“

Resolutsioonid võetakse vastu. Saadetakse tervitustelegramm hra riigivanemale ja Soome teatripäevale. Ja lõpuks otsustatakse kõik teatripäevade materjaal avaldada trükkis. Siis on teatripäevade töö lõpp.

Ja õieti oligi teisel päeval see õige töö. Vist esimest korda võeti julgesti ja otsekohealt arvustuse alla — mis on siis lõpuks rahvuslus ja rahvuslik suund teatris. Ja lahendus kõigil referentidel — mida annab eestlane kunstis oma otsekoheuse, parema äratundmise järgi — see on õige rahvuslik loomingu. Iga üksik inimene otsigu, mis on temas head, ja käigu selle parema järgi. Siis olemegi ühisel teel rahvusliku tervikluse suunas. Siis kasvavad meil ühised sihid loosungiteta.

Ja õhtul — ühises pidulauas — olidki ununenud kõik tööhoos öeldud teravused. Arvas ainult Agathon Lüdig: „Ega seda operetiasja ei saa jätta niiviisi — tuleb teha üks kitsam koosolek, kus neid asju saab põhjalikult klaarida.“

Läti teatriarvustuse hinnanguid „Vedelvorsti“ Riia etenduse kohta 8. mail 1935

„RIHTS“ Nr. 127, 9. 5. 35.

„Estonia“ teater tõi külakostiks parima Eesti draamatiku — Hugo Raudsepa — komöödia „Vedelvorsti“ Ants Lauteri lavastusel. H. Raudsepp on silmapaistev nähtus olevilku näitekirjanduses. Ta on pöördunud ära suurlinnast ja ilmutab maaüksindusest aegajalt oma teoseid. Tema tugevaimaks küljeks on teravmeelne dialoog, koomiline, loomulik situatsioon ja mahlakas, otsekohe huumor. Vähem tähelepanu pöörab H. Raudsepp näidendi arhitektoonilisele ülesehitusele, kuid elav teatrinärv, mis läbib tema töid, asendab selle puuduse.

Ka „Vedelvorstis“ märkame samu tunnuseid, mis esinevad H. Raudsepa varemastes tões. Neljas vaatuses arendab autor teemat maaelust, kus laiskleijaid nende laiskusest ja hooletusest äratab elav, noor

tütarlaps. Ja tuleb ütelda, et selle raske ülesande lahendavad autor, lavastaja ning näitleja kiiduväärse osavusega. Kõigepealt on lavastaja Ants Lauter loonud „Vedelvorsti“ ettekandeks huvitava maaõue koloriidi ja reaalse mänguviisi. Siin ilmub A. Lauter elavat fantaasiat ja taibukat leidlikkust. Lavastaja ideed toetab täiel määral dekoraator A. Tuurand oma äärmuseni hooletusse jätud talu dekoratsioonidega.

Raske ülesanne on Arnold Vainol vedelvorsti osas: luua kõigis neljas vaatuses koomilisi momente ja tagasihoidlikult, ilma trükkideta kujutada laiska, kes oma magamist ei taha vahetada ühegi asja vastu maailmas. Oma osa sooritab A. Vaino laiajoonse ja peenetundelise kumstilise taktiga. Vaino vedelvorst on hiilgav, võr-ratu kuju.

Iseloomult silmapaistva, viimse üksik-

ANTS LAUTER
„Vedelvorsti“ lavastaja

ARNOLD VAINO
„Vedelvorsti“ nimiosa kehastaja

asjani ettevalmistatud kuju esitab Albina Kausi vedelvorsti ema osas. Meta Luts rõõmustab oma Maali osaga, kus tagasihoidlik, kaasakiskuv koomilisus põimub meisterliku esitusega. Maa donzuani, diplomaati ja päevavarast Joosepit, iseloomustab hästi Hugo Laur. Albert Üksip esitab kujukalt tabatud iseloomuka võõrmündri. Tema tüdruktar, kes saab endale vedelvorsti, kehastab südamlikkudes värvides Marta Parikas, ning üsna tubli on „suurim“ näitleja trupis, väike karjapoiss Eido — Gerrart Sillart.

DOMBROVSKI-DUMBRAJ.

„BRIHVA SEME“ Nr. 104, 9. 5. 35.

Hugo Raudsepp pole meile juba amugi enam võõras. Me tunneme hästi tema mahlakaid, tihti soolaseid ja algupäraseid, huumoriküllaseid rahvatükke ja komöödiaid. Tunneme tema dramaatilisi võtteid, mis oma teatrilise närviga meenutavad meie Adolf Allunani, kuid tõsielulise kujutluse poolest Blaumani. Ta on osav tüüpide joonistaja, taibukas dialoogide arendaja ja paeluvate situatsioonide looja. Ta ei hoidu jämedamaigulistest ja jõulistest rahvaväljendustest, kuid nendega ta ainult osutab oma olemuslikule sugulusele teiste rahvaste ja aegade komöödiakirjanikega. Pole ju komöödia muusa tardumult piiratud ja vooruslik neitsilikkus. Tema loomuseks on otsekoheus, tundeli-

ne, kuid eluline rõõm kõige üle, mida eluvõõrad idealistid nimetavad madalaks ja isegi loomalikuks. Inimese loomuse alusest sirgub komöödia sisu, helendab ja sädeleb kui päris tõeline elu. Mida Raudsepp on annud oma Eesti külaliste toodud külakostis, seda me ei suutnud sel korral veel täieliselt mõista, kuigi, nagu haridusminister hiljem lauas tähendas, tungisime selle koorukesest läbi sisuni. Raudsepa kangelast võib pigemini nimetada uniseks või laisaks kui vedelvorstiks, kuna ta ei vedele ringi, vaid suuremalt jaolt magab. Komöödias kujutatud maainimeste elu ja tiihid on nii sarnased meie talunike omadega, et võiksime neid vaadata kui oma inimesi, kellede mõistmiseks lähemad seletused on liigsed.

Ja siis eesti külaliste meisterlik mäng, Ants Lauteri hoolsas realistlikus stiilis juhitud lavastus, milles iga pisiasi arvestatud, iga situatsioon välja töötatud lõpuni — sealjuures säilitades näidendi teravikluse. Esituse võtmed näivad olevat lihtsad, kuid nende sobivus on nii kindel, kujutused nii läbi mõeldud, et oleks raske kujutella teist lähenemist sellele komöödiale. See tuleb sellest, et kõik areneb siin kõrvalekaldumatu orgaanilise kunstilise töö loogikaga, mis on ise tõelikkuse ja kunsti süntees. Lauteri lavastuses on elavad tiihid, sädelevad teravmeelsused, kus iga kehaliigutus, tegevus ja ilme on rõhutatud.

Laiska vedelvorsti Kustavit, kes oma magamisega ja äratamata, kuid naise poolt äratatud jõuküllusega meenutab Vari Brigaderi „Maija ja Paija“st“, kujutab Arnold Vaino nii mahtlaks ja lavaliselt mõjuvas käsitluses, et ainult teda jälgides tekkis mõnustunne. Ja tahtmatult meenus meile Jahnis Osis, kellel ka õnnestuvad selletaolised tüübid ja kes neile suudab sisendada elu. Kuid me usume meelsasti, et Arnold Vainol tuli tublisti muutuda, et vedelvorsti kujutada nii vedelana nagu ta seda esitas, kuna selle näitleja mitmekülgne talent tilkus välja igast silbist ja iga nüanss esitas midagi uut.

Vääriline vastasmängija oli talle Marta Parikas, kes oma naiseliku aktiivsusega, talbukusega, maalise, kuid siiski rikkalikult ilmetatud edevusega Tiiu osas lõpuks äratav vedelvorsti puhkavad instinktid ja võidab selle endale meheks ühes päritava 3000 rublaga. Eriti ilmekas moment oli hetkel, kui erutatud Kustav läheneb Tiiule, see aga taganeb nagu põgenedes ja erootiliselt õrritades, petiskelles ja sisemiselt hõisates oma võidu üle.

Suurepärase hallis kodukoetud vammuses maamehe Taneli esitas Albert Üksip, ja vedelvorsti emana Albina Kausi. Neid mõlemaid kujusid ei saa unustada, kuna nad tunduvad Eesti maarahva elu kehastajaina. Hugo Laur maa-donžuanina sulase Joosepi osas ja tema poolt võrgutatud Maali, keda iseloomukates joontes esitas Meta Luts — olid teiseks kujukamaks paariks, kel komöödia intriigistus on üsna kande osa, kuna Joosep oma Maalit, kellel on oodata last, tahab sokutada naiivsele Kustavile, millise pettuse aga ajab nurja Tiiu. Auga tuleb mainida ka väikest karjapoissi — Sillar-dit.

JAHNIS VESELIS.

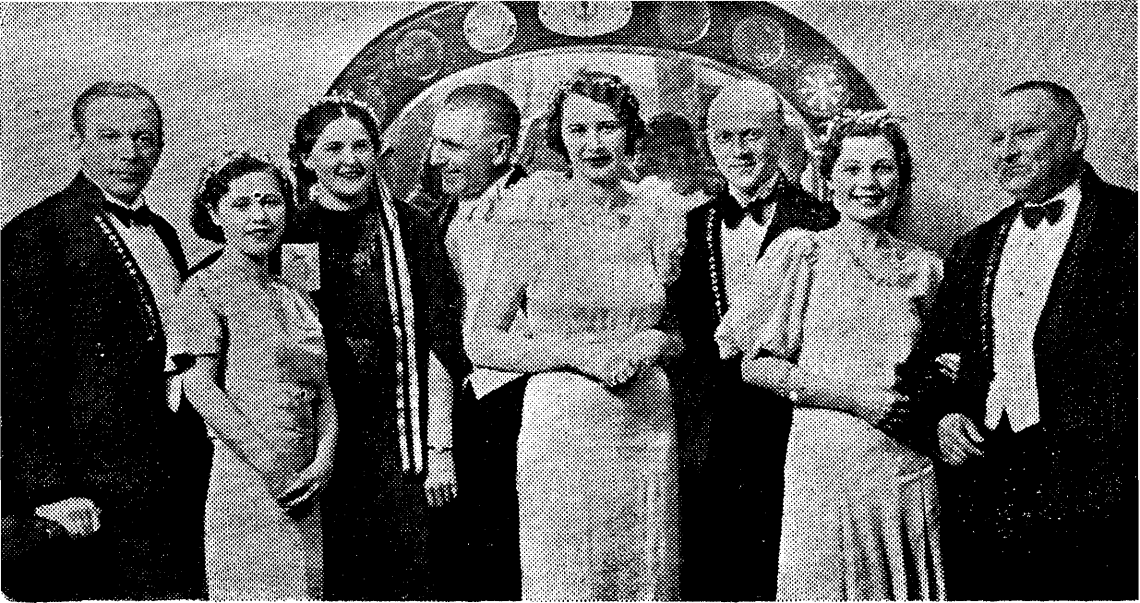
„JAUNAKAS SINAS“ Nr. 104, 9. 5. 35.

Mida näitas lava? Kokkuvõetult: rõõmustavat kultuuri — selgust, kooskõla, peenetundelisust töös. Dekoratsioonid: vana, viltuvajunud hooned ja kändud talu õuel sarnanevad nende vana perenaise Mariaga. Vundament paremal, millele pole veel püstitatud hoonet, ja lage kasetiivik, mille lähedal lamab Kustav — kas need pole tema vaimusugulased? Isegi til-luke puhmas, mis sirgub õlgkatusele, ja kased soos tunduvad lähedastena Joosepile ja Maalile, kellele pole õiget aset, kus saaks kasvada pere. Ja lõpuks silmator-kavalt rikkalik, kaootiliselt paisatud ese-mete hulk (isegi vankritel puuduvad rat-

ta) kõneleb selget keelt hooletusest ja kokkuvõetavusest Näsnäruda talus. Kogu selle ümbruse hing mudugi on vedelvorst — aastailt noor, kuid lootusetult lamaskel-lev maupoiss. Ta ei taha heidelda maaga, vaid magada sellel. Ja siin nüüd tulebki sellele kuju lavaline kehastus, Arnold Vaino — tähelepanuäratav, kunstiliselt küps näit-leja, esmaklassiline karakteriseerija ja andekas koomikameister. Kujult, nii väliselt (raskekaaluline, täieliselt hooletu kerega, kotsunud, allalangevad püksid, venivad liigutused, sasis pea) kui ka seesmiselt hingestusel, laimatult kooskõlastatud ja taktiliselt esitatud klassikalise täiuseni. Ülevaate piiratus ei võimalda kahjuks peatuda kauem näitlejate huvitavatel saavutustel, kelledest peab märkima Albina Kausi vana talu-ede kuju, Meta Lutsu tüdrukut Maalit, Hugo Lauri aktiivset sulase-poissi Joosepit, Albert Üksipi auväärset talumeest, Marta Parika hakkajat Tiiut — vedelvorsti ümberpöörajat, ja isegi karja-poissi Sillar-dit — kõik need esitavad kaasakiskuvaid, omapärasusega märgitud ja autori mõeldud paindlikke, tehniliselt laimatuid kujusid ja tüüpe, andes kooskõ-las ühtlase, puhtakõlalise ansambli (võib ütelda, et „Estonia“ on ansambliteater), mis annab tunnistust lavastaja Ants Lau-teri hoolsast, asjatundlikust ja delikaat-sest tööst. Ta armastab stiili puhtust, austab täiel määral autori realistlikku väl-jendusviisi, saavutades komöödia kerguse, sädelevuse ja tempo voolavuse. Ta austab ühevõrdsest nii karakter- kui ka situatsioon-koomikat (mängu keskel said aplauside osaliseks kõige enam Vaino ja Parika tum-mad dialoogid), taipab keelt, liigutusi ja psühholoogilise rütmi harmooniat ja tõs-tab võimalust mööda esile ettekande ja mängu finessi peent kultuuri. Otsustades „Vedelvorsti“ lavastuse järele on Lauter oma talendilt ja kogemustelt euroopamöö-duline lavastaja. Oma ansambliga esin-das ta auga uut eesti kunsti meie pealin-nas, ja oleme veendunud, et see pole vii-mane kord, kus Riias võime oma armsate naabritega jagada nii rikkalikku kunsti-rõõmu. Valmib kunsti kuldne sild — rah-vaste vaimuühtluse puhtaim ja kindlaime pant.

Publikut — täis maja. Poolehoidu saavut-as etendus juba alguses. Eesriie kerkis pärast esimese vaatuse lõppu kolm korda, kuid viimase vaatuse lõpul kaheksa korda, kuna peaminister juba üliriietes pöördus tagasi ja südamilikult koos publikuga aplo-deeris külalistele. Pärast kolmanda vaa-tuse lõppu toimus ametlik külaliste tervit-usakt laval...

J. KAHRKLIN.

„Näitlejate Liidu“ maipidustustel valitud maikaunitarid ja piduperemehed

Meeleolusid maiballist ja sellele järgnenud päevast haffist

Oskar Lillendal

PÕHJUSEST, MIKS SEE LUGU KIRJUTATI.

„Teatri“ toimetaja Reining saab mind ühel ilusal päeval kätte ja võtab mind otsekohe tõsiselt ette: — Kirjuta, Lillendal, midagi teatrirahva-ballist ja 1. mai hommikutundidel kõikjal puhkenud kravallist. Sul endal oli kah täitsa balli-pea, kuid ära kõike seda, mida nägid, diskretsioonikatte all pea.

Kuna kogu see asi paistis mulle läbi prilli roosa, siis jätan seekord kõrvale selle kirjutuse stiilist tavalise proosa.

TEATRIRAHVA-BALL.

Kes enne 1. maid jälgis korralikult aja-lehti, sellel võib olla väike aim sellest, kuidas seda balli tehti. Et rahvast tõmmata uudele algatusele ligi, kulus palju rabelemist, vaeva ja higi. „Estonia“, „Draamastudio“, „Töölister“ ja Börsisaal — kõikjal pidi minema lahti tõsine ja metsik transvaal. Korraldajate soovid läksid ilusti tække, ja hommikuks oli tuju, et karga või lakke.

Pandi algus mitmetele uudsetele traditsioonidele, kenamad naistest valiti maikuningannade troonidele, korraldajad rõhutasid oma riietuses rahvuslikku joont ja tabasid seega asja õiget soont. Toodi välja ka labajala-valss, polka ja kaera-jaan, ning sellest rahuldus iga kirglik koreomaan.

Inimesed pole tehtud mitte ühest puust

ega pakust: üks vihkab viina ja teine jumaldab Bacchust. Üks tunneb keni naisi jälgides vana romantika hõngu, kuid mõni teine võib juba esimese katse ebaõnnestumisel jääda täitsa longu. Üks saavutab lõpuriinnaku võidurikka, teine tõmbab endale kaela kannatuste ja nukruse ahela pika. Üks naine ballil ainsa härraga piirub, teine nagu mesilane ühelt puhkevvalt siidamelt teisele siirdub, külvab pettumust ja pahameelt, ja pärast kogu Boheemia peksab keelt.

Need on nii, üksikud pealiskaudsed tähelepanekud ballilt, ja märked, millele juure võiks lisada, et leidsid seal aset nii mõnedki väiksed kokkupõrked. Kuid vahvasti samuti igavest vendlust joodi ja vanad arusaamatused uutele ja värskematele ohvriks toodi, jälle vennastuti ja lepiti ning nii üksteist lähemalt tundma õpiti.

Pinna Nerepile oli kuidagi isemoodi kade ja avaldas selle põhjusena otsekohe tõde: Sul on Napoleoniks minust kohasem nägu, kuid Napoleoni kujutamine on olnud siiski minu pärisjagu!

Lüdig hävitas ohtralt igasugust sakusmenti, kuid hiljem hiigla andekalt esitas dirigenti. Pean konstateerima tõsiselt fakti, et Lüdigil on muusikalist kuulmist ja ta tunneb takti.

Ruts Bauman ujus täitsa oma sõiduvees ning oli jällegi tehtud moomees.

Olgu tähendatud, et Möllerigi Mizzi pol-

nud oma fantaasia-avaldustega kitsi. Mõni küll kibrutas nina, kuid mis sa ikka teed — pead tunnustama talenti, julgust ja korifeed...!

Ja nii kadusid igavikku tunnid ja minutid, ballilised klaas klaasi järele ära tinutid. Mõnigi mees väsis ja kadus ära, kannatamata igasugust tingel-tangelit ja kära. Saalid tühjenesid, tantsuliste read muutusid hõredaiks, lauas istujate hääled muutusid karedaiks. Kõikjal oli kõne all mõni põhimõtteline küsimus, mille arutelule tegi lõpu hävitav, salalik väsimus. Kuid inimestega on alati Kõrgeima arm: kaks päeva vahvalt pidasid vastu Laur, Jõgi ja Karm — kolmandal päeval, mil küsimused olid klaarid, kuid olukord lootusetu ja hall, langesid vahvad tegelased kokku väsimuse rünnaku all.

Kakssada nägu ja nelisada säravat, sõbralikku silma jäi mulle mällu, minnes koju läbi mai vapustava külma. Küll sai rännatud, küll sai sõprade ja tuttavatega jannatud!

See oli ilus ja unustamatu „lillepidu“, millele maksab pühendada sooje ja õnnitelevaid ridu. Rahvas veendus, et siduvam kui ükski pakt võib olla lavarahvaga otsene kontakt.

Kas pole nii — kui laval lööb hiilgama ramp, ilmub publiku ette uhke ja tore kamp — mõni krahvinna, kerjus või mar-

kii — kuid tegelikkuses näeme neid inimesi hoopis teisiti! Pole mingit publiku grim-miga, kostüümiga ega mänguga altvedamist, vaid inimest ennast nähes peab avaldama tõsist lugupidamist.

Polonius Hamletilt küsis: „Kuidas elad?“ Ja Hamlet vastas talle: „Täna — elan hästi — elan õhust, mis täidetud rasvaste lubadustega“ — näitlejail ei oleks põhjust meie teatripublikut-Poloniust kostitada sellaste „obadustega“. Kui inimene teatri-saali pimedusest võin ka lavarahva kohta tähendada — maiballid aitasid meid üksteisele suuresti lähendada — püüame kompen-seerida teile vaeva, täita alati teatri-saali ning jääme kannatamatult ootama järgmist transvaali.

LÕPPSÕNA.

Mis nüüd minusse endasse puutub, siis maiballi mälestus kristalliseerub, unumatu-maks muutub. Armastan muusikariistadest harmoonikat, vihkan igasugust kuiva kroon-ikat, elan õhku heidetud uhkest ja peh-metest meeleoludest, mööduv äripäeva ras-kustest ja maailmavaludest, ning et vaim ei jääks maailmas kängu — armastan kaua, kaua lava, näitlejaid, ooperit, operetti, draa-mat ja kommetimängu. Ja kui jälle 1-sest maist 1-se maini aasta ringi käib — eks siis jällegi veidi pillerkaaritada võib.

Praktilisi nõuandeid näojumestamiseks

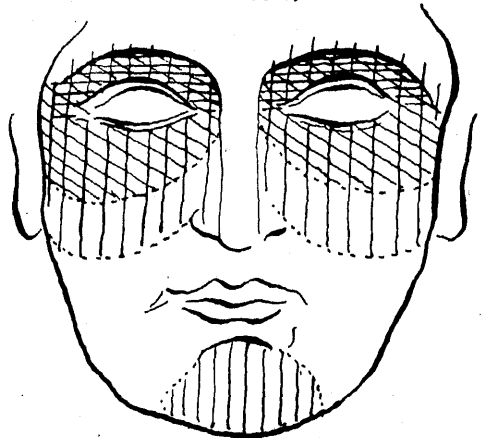
Näo nooreks jumestamisel toimivad mees- ja naisosalised ühtviisi; vahe on ai-nult selles, et naisnägu on õrnem ja val-gem mehenäost.

Võetakse vanadusele vastav põhivärv ja kaetakse sellega nägu üleni. Lohkudesse, kui neid on olemas, pannakse põhivärvi paksemalt, et näopinna le anda ühtlust. Noore neiu põhivärviks on nr. 2, kuna poisikestele ja noormeestele nr. 3 või nr. 2 + nr. 3 segatult. Mehed küpemas eas tarvitavad nr. 3 või nr. 3 + nr. 4 segatult. — Kui näole on pandud niipalju põhivärvi, et nägu sellega üleni võib kattuda, pan-dagu tähele, et mõni koht ei jääks põhi-värvita, sest need kohad paistaksid määr-dunuina. Hõõrutagu põhivärv ka silma- aukudesse, ei tohi ka unustada kaela ja lõuaalust. Noorte nägude juures tuleb sil-makoopad ja põsed värvida punaseks. Sel-lega tuleb talitada väga hoolikalt, sest see on väga suure tähtsusega. Tihti hooletult ja oskamatult jumestatud noor nägu näib

Hugo Laur

lavalalt väga halb. Puna asetatakse näole alljärgneva skeemi järele.

Joon. 1.

Punase värvi asetamise piirjooned on normaalse näo juures järgmised: laubal ulatub puna veidi üle kulmude, katab mõlemad ninaküljed, läheb sealt kuni kõrvade alumise osani ja sealt oimu kohal kuni kulmude jooneni. Veidi puna tuleb panna ka lõuale.

Vaadates joonistusele on näha, et puna asetud on kriipsutatud ebaühtlaselt. Mida tihedam on kriipsutus, seda tugevam peab olema sel kohal näol puna. Kõige rohkem punast värvi tuleb panna silma-koopasse siis järgnevalt vähem silma all põsenukile ning lõuale, ja kõige vähem ülejäänud põseosale. Kui on märgata, et puna on kuhugi sattunud liialt, siis võib seda lapiga või puuvillaga võtta vähemaks. Piirjoontel tuleb puna hoolikalt hõõruda põhivärviga ühtesulavusse, et vältida järsku üleminekut. Põsed aga ei tohi liialt punetada. See on lubatav vaid vabas õhus töötavate maatiipide juures. Pikerguse näo juures võib tarvitada rohkem noorus-puna, kuna paksu näo juures tuleb sellega olla ettevaatlikum. Kõhnale näole tuleb panna ikka rohkem noort punast.

Kui põsed ja silmaõõnsused värvitakse punaseks, peab laup olema veidi heledam üldisest põhivärvist, näiteks: kui üldine põhivärv on nr. 3, siis tuleb laubale segada põhivärvi nr. 2.

Noor silm peab esinema tulisenä, seepärast peab teda vastavate värvidega tõstma esile. Silm muutub märksa elavamaks, kui silmanurkadesse mõlemal pool nina pannakse punane täpp ja silmaripsmed värvitakse mustaks või pruuniks, vastavalt juuksevärvile. Ka võib selleks tarvitada tumesinist värvi, kui see on saadaval. — Värvi ripsmeile panemiseks tarvitatakse väikest pintslit või ka stampi. Pintsliga tõmmatakse ripsmeile värviline joon ja tasandatakse siis väikese sõrmega, et see põhivärviga sulaks ühte. Vari alumise ripsme all ei tohi olla väga lai, kuna

see pole midagi muud kui ülemiselt värvitud ripsmelt langev vari.

Kui osa iseloom nõuab suuri musti ripsmeid, siis pannakse värv teritatud tulitikule, tehakse see küünlatulel sulaks ja pannakse alt üles tõmmates ripsmeile. Värv angub ja moodustab paksud mustad ripsmed.

Kulmud annavad silmale vajalise ilme. Nad värvitakse alati värviga, mis vastab juuksevärvile. Kulmud värvitakse kergelt nii, et värviga kattuvad kulmukarvad, ja mõlemad kulmu lõpud tasandatakse ühtesulavusse põhivärviga. Kulm on ainult keskel tihedam, kuna lõpu poole karvad harvenevad ja sootuks kaovad. Heleda juuksevärvi juures värvitagu kulmud ja ripsmed pruuni värviga. Valgejuukseline peab kulmud värvima õige õrnalt. Et need aga küllaldaselt nähtavad oleksid, tuleb kulmu alla tõmmata punane joon, mis selle tõstab esile. Kui looduselt näitlejale on antud ebanormaalsed kulmud, siis peab neid vähendama või nad sootuks kaotama, neid kattes põhivärviga, ja joonistama uued kulmud vastavalt osale. — Rõõmus nägu omab kõrged kaares kulmud, kurb nägu aga madalad kulmud, millede välimised otsad tublisti alla laskuvad. Tõised kulmud on üksteise lähedal, karmid kulmud — õige ligistikku ja algavad otse ninajuurelt. Mida tõsisemad kulmud, seda suuremad, paksemad, madalamad ja sirgemad nad on; mida rõõmsamad ja kerge-meelsemad — seda vähemad, õhemad, kõrgemad ja ümargusemad. Punajuukseliste kulmud värvitakse punase värviga, pruuniga segatult.

Nina jumestamisel tuleb panna tähele, kas nina küllalt vastab ilunõudeile ja kas ta on normaalselt vormitud, s. t. kas ta pole liiga lai või pikk, liiga kõrge või sissevajunud. Lai nina värvitakse kahelt poolt külgedelt pruuni või hallpunase seguga või ka vana punasega kitsamaks. Sissevajunud nina seljale tõmmatakse heledama põhivärviga joon, mitte aga valge värviga, siis näib nina eemalt vaadates sirgena. Kui aga nina on liialt sissevajunud seljaga, siis enam heledam joon ei aita, vaid tuleb ninakitti võtta abiks.

Noorte nägude juures ei tohi ka unustada kõrvaletti noore punasega kergelt värvimast. See unustatakse tihti ja nooruslikult värske näo juures esinevad hallid kõrvad.

Suu ja huulte suhtes olgu öeldud, et põhivärvi näole panemisel seda ei pandaks huultele, see ulatagu ainult nende piirideni. Huuli jumestatakse hoolikalt iseseisvalt noore punasega või vana punasega segatult. Huuli ei tohi kunagi jumestada liiga

Joon. 2.

Anafüüsi tähtsus tegefase karakteri mõistmises

Ado Säärts

Viimasel ajal on mõni psühhoanalüütiline valgustus leidnud aset huvitava valgel just paari meie näitekirjanduse kuju kohta. Õpetlikud on analüüsi tulemused H. Vuolijoki-Murrik'i näidendi „Koidula“ kohta. Kahe hingeravilise arsti-eksperdi iseloomustused kirjanduslike kohtulaudade taga loorisid lahti selle vestaali ning märtri tõelise palge. Lubatagu siin pisikesel illustatsioonina Koidula karakteristika jälgimine.

„Koidula“ ilmumine tekitas kirjandusearvustuses mäletatavasti suure elevuse — kõigepealt kui elav teos meie ärkamisaja tulitähdest. Arvustus leidis üldiselt ja autor kinnitas otsemalt („Vaba Maas“ nr. 255 — 1932), et ei ole täpsemalt püüdnud kujutada ajaloolise Koidula hingesaatust. Seda üksmeelsem, väheste eranditega, oldi tunnistama, et näidendis on tegemist suure isikutragöödiaga, kus suur inimene närbub olude survel. See pidi olema vaimselte vägistatud naisgeeniuse draama, Koidulas nähti õilsat märtrit, kelle luigelend närtsis hingetu võõra linna, materialistliku mehe ja vaimupõdura seltskonna kurnatusel. Koidula pidi olema see ilinaine, kes ei leidnud väärikat partnerit Eesti ega Soomegi meeste hulgast, kes siiski tahtis olla naine nagu teised naised, kuid kelle suur vaim ometi ei talunud abielu kitsaid raame.

Mis ütlesid aga analüütikud? Et see on hingehaige naise draama, kes ei taha olla nagu teised naised, ei taha olla üldse naine, kes, omades vähe ühistunnet, tunneb end alaväärsena teiste suhtes ja püüab end igasuguste auahnete võtetega panna maksma. Või teiste sõnadega: see on naise traagika, kel ei ole julgust elu ülesannete täitmiseks, kes põgeneb neist, korraldades taganemist nii, et ta renomee ei kannata, vaid näiliselt võidabki. Ja suurepärase järjekindlusega seletub analüüsi prožektoris kogu see märteerium oma süstemaatsuses ja plaanikindluses.

See on naine, kes on õppinud kogema, et naine midagi ei maksa, ja ta auahnus on

kõigiti üles piitsutatud võimu taotelema. Tal on tugev vaimne intelligents ja ta kujutab end teistest erineva ülainaisena.

Õnnetu abieluga saavutab ta ühtlasi õilsa märtri aupaiste. Kuid vastu raiudes loomulikele eluseadustele ruineerub ta hingeliselt kui ka füüsiliselt ja hukkub.

Nii seletab ekspertide analüüs Koidulat. Ja ei ole mõtet vähikul asuda vaidlusesse eksperdigaga. Selle järgi on autor annud suure järjekindlusega neurootilise naise kuju.

Huvitavaim on see, et see kuju terviklus sel korral on võimaldunud autori personaalse tegelas-suhte tõttu, sest kirjanik isegi peab oma kangelast ülainaiseks. Nii on teoses saanud tõe tahtmatult tihti nende „ajudeta hanede“ suhu, kelle selts „uhkele metsluigele“ on talumatuks piimaks: mu isamaa on minu arm, kui paremat ei ole... peavalu on alati parim kaitseabinõu... Koidula üksinduskaebuste kohta — kes käseb sind üksi olla... sina ei ole hea ema, sest su süda ei ole laste juures... inimsus algab oma kodust... jne. Koidula on pandud kõiki neid inimesi oma kõrgema vaimu nimel ignoreerima. Analüüsi põhjal on see üleolek aga vaid julgusõigus ja võimetus harilike elu ülesannete täitmiseks. Arg ja auahne naine, kes „kardab, et sureb ja pole veel midagi teinud“, pole võimeline armastama kedagi peale iseenda — ei meest, ei lapsi, ei sõpru, tööd ega isamaad. Võõrale mehele istutab ta lilli, ta lapsed on Edušingi lapsed, kellesse ta ajuti vaid halva südametunnistuse tõttu ja seetõttu, et end mitte halva emana näidata, näiliselt otsatult kiindub. Rahvas, isamaa ja luule on tal ainult suureks žestiks, mille nimel ta saavutab õilsa kannataja paiste. Kui on valik, kas perekond või isamaa, jääb sangar ikka oma maa ja taeva vahele rippuma; lapsehälli ees unistab ta kodumaast ja kodumaal lastest ja mehest. Olukord, ümbrus ja mees kahtlemata süvendavad ta häda. Kuid mehe terror on samasugune vastuataak naise terrorile, kes on alati väsinud, haige, külm, kel pole kodu, meest ega lapsi. Ja seda terrorit naine just vajab ning otsib,

paksuks, see teeb suu liiga suureks ja paksuks. Looduselt ilusale suule jäetagu ta oma vorm ja värskendatagu teda ainult tarbekohaselt. Looduselt suurt suud saab parandada, kui suunurgad kaetakse põhivärviga, s. o. kui suud teatud määral vä-

hendatakse. Mitte üksi suurt suud ei saa selle läbi vähendada, vaid ka paksud huuled saab selle abil teha kõhnemaks, kui neid põhivärviga värvida kitsamaks. Ilusale suule tuleb panna erilist rõhku.

(Järgneb.)

nagu ta ise on kõigi oma hädade ning kannatuste põhjus.

Võhikule võib tunduda sellane analüütiline seletus ühekülgseks. Kes omab aga arstikabineti kogemusi, see on veendunud, kui võrd palju sääraseid koidulaid elus ringi jookseb. Kuid analüüsis võhikki peab tunnistama, et selle ülinaise kangelaslikkus ei tõestu kuski peale ta hiiglasuure eneseaustuse ja teistest üle oleku. Koidula ei täida neidki lihtsaid, primäärseid elu ülesandeid, mida täidab ta alahinnatud ümbruskond, ei ole vastutuslik ema ega naine, ei kingi kellelegi rõõmu, vahest ainult noile „kalavere-listele“ kleidisabasundlejaile, külvab pigem opositiooni. Oma kirjutused ta põletab ja lasseb põletada, ja ilusad sõnad rahvast, tööst ja isamaast jäävad ainult sõnadeks. Ta abielupartner on väiksem vaimus, kuid see täidab vähemalt oma lihtsad elukohused. Koidula aga ei taha olla tavaline ülinaise nimel, kes olemast teda tema arvates keelab see, et ta on sunnitud olema tavaline. Vaimustruktuurilt Koidula on andekas ja intelligentne naine, kuid sellest ei ole mingit kasu, sest see kõik on suunatud vaid ta auahnuse ja võimupüüde teenistusse. Ei olnuks võimatu sangar-Koidula, kui see nõtkes vaim oleks rakendunud tööle ja

inimese jaatamisele, alates kõigepealt oma kodust, nagu on olnud seda igatahes palju suuremal määral ajalooline Koidula.

Vuolijoe Koidula on heaks näiteks analüüsi tähtsuse kohta tegelase mõistmises. Ei avardu üksnes tegelaspilt, vaid täieneb ka meie arusaamine näidendi laadist. „Koidula“ jääb kahtlemata karakternäidendiks, suurepäraselt kujutatud elava ja tervikliku karakteriga, kuid selles leidub palju rohkem kui esialgu võib arvata tüübilisi jooni, närvliku naise peegelpildina.

Olulisim on analüüsi tulemus näitlejale. Koidula kaju on teostatav ja teostatud õilsa märtrina ja leiab säärasena oma poolehoidu nagu iga Genoveva. Kuipalju küpssem aga on see kujutus, kus näitleja on teadlik, et ta annab haige naise traagikat. Tõelisena on see ligidane ning siiras meie alasti allteadvuse suhtes ja on nii ka vahetumalt mõjuv.

Näitlejale kui elukunstnikule on tarviline eriti suur eruditsioon. Enne kõike on tähtis talle karakteri, inimhinge, tundmaõppimine. Seepärast peaks iga areneva lavakunstniku südameasjaks olema moodsate inimeervikule liginevate meetodidega samumipidamine.

Sihitus

Arnold Sepp

Väga tühiseil põhjusil tekkis see meie esimene perekonnatüli: pildi pärast!

Minu naine on õnnistatud kõigi voo- ruse- tega — seda arvamist pole ma tema suhtes veel muutnud, hoolimata sellest, et oleme abielus juba ligi aasta — ja ühe suure ebavoorusega. See viimane on: puhastus- töbi. Seda põevad väga paljud abielunai- sed, ja see avaldub perioodilises korteri- sisseseade segipuistamises ning kõigi põ- randate veega üleujutamises. Ka minu naine puistas kord nädalas segamini toad, köögi, sahvri, teinekord isegi puukuuri ja eriti hoos olles ka keldri ja pööningu. Ning ühel säärasel erilisel juhul, mil meie elamine-olemine tundus otsekui pärast pööraseimat taifuuni ja veeuputust, ta oligi leidnud ülalt pööningult vana prahi seast minu teatrialbumi. Selle, kuhu omal ajal olin kleepinud kõik oma kolleegad ja kollee- gatarid.

Naine tõi selle albumi võidurõõmsa näoga minu kätte. Ta oli teise hoolikalt puhastanud tolmust ja hallitusest.

— Sinu minevik! sõnas ta seda arhiivi mu põlvele pannes ja üht tooli lähemale nihutades. Sellele ta istus siis ise, ja juh-

tus otsekui iseenesest, et hakkasime mõ- lemad sirvima neid raamatukoidest pisut äraaetud lehti. Pidin talle seletama iga subreti ja iga primadonna kohta, kes ta oli olnud ja kus temaga olin mänginud, milline roll oli olnud tema parim, ja nii edasi.

Ma ei tea, kuidas see juhtus, aga pea- tudes ühe pildi juures — ühe üsna väikese ja teiste vahele kaduva pildikese juures — silmitsesin vist veidi kauemini seda blond- juukselist näokest.

— Kes see on? järgnes kohe kategoo- riline järelepärimine.

— Zilli, vastasin lihtsalt.

— Ah, Zilli... Muidugi mõni... sinu eriline lemmik? Mis?

See väike pildike kergitas tööpoolest hetkeks mu mälestusse väikese episoodi ammumöödunud teatriaegadest ning ma unustasin sellele tagasi mõteldes isegi nai- sele vastamata. Siit tekkiski tüli.

— Sul nähtavasti on minu ees sala- dusi, tuli portsjon etteheidet.

— Saladusi — see on vahest liiga palju öeldud.

— Aga siiski saladusi... See Zilli... Mõni primadonna või subrett?

— Ei. Selles sa küll eksid. Ainult üks väike tantsitar. Görl -- kui mõõta praeguse mõiste mõõdupuuga.

— Muidugi, muidugi... Nüüd muutus mu naise etteheide küsivaks ning ühtlasi nõudvaks. — Sa pead mulle jutustama sellest Zillist.

— Kuid sellest on ju juba nii palju aega tagasi. Pealegi on ka tema loobunud teatrist ja abiellunud.

— Sa tunned siis teda veel praegugi?

— Ei, kuulsin ta abiellumisest ühe endise kolleega kaudu, kellega kohtasin umbes aasta tagasi.

— See ei tähenda midagi. Sa pead mulle siiski jutustama sellest Zillist.

Ma ei suutnud tagasi hoida naeratust tolle pisikese armukadeduse-plahvatuse puhul. Püüdsin siis naisele pihtida seda juhtumit aastate eest.

— Tookord me rändasime oma trupiga ringi kohast kohta, tegime provintsis nii-ütelda tollaegist rändteatrit. Oli mingisugune muusikaline jant, tolle aja kohta aga küllaltki hiilgav operett, oma görlid ja kõik...

— Ja Zilli oli üks neist? küsis naine kärsitult vahele.

— Oli. Kõige noorem. 17-aastane.

— Noh, näitlejad teevad endid kõik palju nooremaks!

— Võib olla, kuid Zilli küll ei teinud. Ta oli tõesti 17-aastane.

— Sul näib olevat eriline huvi teda kaitsta!

Püüdsin rahustada oma naist. — Heakene küll. Nii oma rännakul me jõudsime kord mingisugusesse alevisse — nime ma enam ei mäleta. Igatahes oli ta väga must ja räpane, ja korteri hankimine sünnitas tõsist muret. Lõpuks õnnestus meil hankida kolm tuba ühe kohaliku pagari juures. Pärast omavahelist vaidlust leppisime nii kokku, et parima toa sai meie primadonna Marie ning äärmise, kõige madalama temperatuuriga, toa sain mina. Vahepeale paigutasime, nii-ütelda piirikiviks, Zilli. Tema toas polnud muud kui vana poollagunenud diivan ja voodi.

Nagu ikka, tegime teiste näitlejatega alevi restoraanis oma nipsud-napsud ja siirdusime siis igaüks oma ulualu. Lükasin parajasti oma püksitraksid üle öla ning pidin pugema sängi, kui mind teisest toast hüüdis Zilli.

— Preili Marie tahab teiega veel kõnelda, hüüdis ta. Ühtlasi avas ta ukse oma tuppa.

— Mis on? hüüdsin üle Zilli toa.

— Ervin, me peaksime võtma läbi oma osa, avast Marie. — Viimati komistasime

nii mitmeski kohas. Peaksime jõudma kord nende kohtade üle selgusele.

Mul polnud erilist tuju öösel hakata osa kordama, siiski ümisesin „hea küll“ ja astusin Zilli tuppa...

— Ja püksitraksid olid sul üle öla mahakärad? peatas mind naine.

— Ei. Need lükkasin jälle tagasi. Isegi kuue panin selga. Istusin siis sellele poollagunenud diivanile ja hakkasime kordama oma osa. Marie oli nimelt juba voodis ja seetõttu palus ta osa korrata läbi avatud ukse.

— Aga Zilli?

— Zilli istus mu kõrvale. Ka temal oli kuskil ütdela paar lauset meie vahele. Nii alustasime esimese vaatusega ja jõudsime juba teise pooleni. Siis märkasin ma äkki, et väike Zilli mu kõrval oli jäänud tukkuma. Hüüdsin Mariele, et ta teeks väikese pausi, ja andsin naeratades Zillile nõu minna voodisse.

— Sinu juuresolekul? päris naine.

— Muidugi. Selles pole ju näitlejate juures midagi imelikku!

— Nojah... Nii need näitlejad on... Aga jutusta siis edasi!

— Zilli muidugi puikles alul vastu. Pöörsin aga selja tema poole ning hakkasime Mariega ülejäänud osa läbivõtmist. Natukese aja pärast kuulsin juba voodi nagisemist. Riskerisin ühe silmanurgaga ja nägin, kuidas Zillist oli jäänud järele ainult roosakas ninaots, paar erksaid silmi ja pundar ilusaid blonde juukseid. Ülejäänud osa temast oli kadunud taevasinise vaiba alla.

— Kuidas siis need silmad äkki nii erksaiks said, ta oli ju unine enne, nurises naine.

— Jah, armas naine, just need silmad äratasidki tol korral mu tähelepanu. Nendes oli raasuke hirmu, raasuke kelmikust ja raasuke uudishimu.

— Kas oled juba unine või, küsis Marie teiselt poolt seina. — Kordan oma lauset juba kolmandat korda, sina aga ei vasta ega vasta.

— Vastasin siis kiiresti oma lause. Kuid vaevalt saime minna edasi paar lehekülge, kui tundsin, et miski salapärane vägi vedas mu silmad raamatult uuesti voodile. Tee mis tahad — need silmad olid ikka veel niisama erksad kui enne!

— Sa oled unine ja nähtavasti magad juba, noomis Marie teiselt poolt seina. — Mine parem magama. Kolmas vaatus — see läheb ju nii-kui-nii. Tõmba uks kinni ja head ööd.

— Muidugi ma tõmbasin ukse kinni. Võtsin oma raamatu ja tahtsin minna, kuid... need silmad, need silmad! Ma pi-

din astuma voodi ääre ja kumardama üle Zilli. Ta silmad nagu suurenesid veidi, kuid ta ei lausunud midagi. Alles siis, kui olin kumardanud juba üsna madalale, lükkas ta vaibaserva niipalju tagasi, et nähtavale ilmusid ka huuled, ja nendega ta sosistas: — Minge nüüd! Esimest korda kogu ringreisi kestes ma märkasin, kui punased olid need Zilli huuled! Kui punased ja kui värsked! Ja pealegi — see „minge nüüd“, see ei olnudki öeldud nii väga kategooriliselt.

— Muidugi!.. Näitlejad! krimpsutas mu naine pahatahtlikult ninakest.

— Ära kõnele nii pahasti näitlejaist. See silmapilk seal Zilli juures oli sedavõrd ilus, et ta on jäänud mulle tänini nii selgesti silmade ette. Ma ei saanud teisiti kui kumardasin veelgi madalamale. Ta ei pöörnud huuli sugugi kõrvale. Ja siis ma — suudlesin teda...

Miski ei lubanud mind enam edasi kõnelda. Tundsin, nagu oleks siit edasi pihitime kuritegu, mingi patt. Mu naine kannatas välja ainult lühikesse pausi ja päris siis:

— Noh, ja edasi?

Pöörsin pilgu naiselt kõrvale ja vaatasin veidi tuhmunud pilti albumis. Kas tal ei olnud sealgi nii õitsvad, nii ahvatelevad huuled?

— Ja siis? päris naine kärsitult edasi ja sikutas mind käisest.

— Edasi?

Pöörsin end otsustavalt naise poole.

— Edasi, armas naine, ma ei kõnele. See kõik sündis ju aastaid tagasi ja miks peaksin ma siis nüüd sulle pihtima sellest, mis tehti tol ööl ja mis jäi tegemata? Need ilusad ajad on ju nüüd möödas ja ega nad tule enam tagasi. Mina olen abielus, Zilli samuti. Me pole teineteist enam näinud üle kolme-nelja aasta. Nendes mälestustes nüüd veel sorida ja siit midagi välja puistata, see ei ole ilus — usu, kallis naisuke, see ei ole ilus!

Sel hetkel oli mu naise ilme väga kindlusetu. Sain temast aru: ta kaalus, kas hakata nüüd nutma ja teha stseeni või leppida. Olin kannatlik ja ootasin.

Siis kumardas ta kiiresti, ja enne kui arugi sain, oli ta rebinud albumist Zilli pildi. Mitmeks-mitmeks tükiks kiskus ta selle, heitis tükid põrandale, pühkis siis käeseljaga kiiresti üle veidi niiskete silmanurkade, kumardas, andis mulle ikka samasuguse marulise tempoga musu ja järgmisel hetkel juba askeldas ta seebi ja harjaga keset köögipõrandat.

Vaatasin pilditükikesi enda ees põrandal. Ja südant haaras niisugune imelik tusk. Kahju oli sellest pildist, päris tõsiselt kahju!

Vahelugemisi teatrist ja teatriraivast

Ei ole ilus, kui teatritegelased, kes töötavad ühes teatris ja mängivad ühes ja samas näidendis, ei saa üksteisega kuidagi läbi, üksteist sõna ja teoga solvavad ja isegi peksavad. Kuid sellane kole lugu juhtus suurel kallil lihavõttepähal „Töölisteatris“. Loo algus tuleb viia tagasi ühe kuu võrra.

See oli ühel harilikul „Tagahoovi“ etendusel, kui pättide-trio lükkas lahti oma „villa“ ukсед, mis tavaliselt võeti vastu aplausiga, nagu see oli juhtunud mitukümme etendust. Seekord aga aplausi ei tulnud, tea'nd kelle süü läbi. Noor koer-näitleja Tunjka (eraelus Vuta) muutus sellest väga närviliseks ja erutatuks. Ja et aplausi kätte saada, tõstis ta jala... ja aplaus tuli! Järgmisel etendusel pätid võtsid end kokku ja aplaus tuli Tunjka abita, kuid Tunjka sellest ei hoolinud, vaid tõstis ikkagi jala... Ülejärgmise etenduse eel pätid otsisid abinõu, kuidas seda halba harjumust Tunjkalte eemaldada. Va Trumli-Sass siis soovitas kallata katusele, sinna nurka, kus see õnne-

tus alati juhtub, nuuskpiiritust — ehk lööb nagu häbenema. Nii tehtigi. Ja kui Tunjka siis „villast“ välja hüppas, tundis ta sest nuuskpiiritusest nii suurt rõõmu, et tõstis jala juba kaks korda... Ja sel kallil lihavõttepähal Tunjka oli nii uhkes pühade-tujus ja hoos, et tõstis neli korda jalga. Vaat' siis tegi juba viha! Kunstkärner Soim (R. Bauman) soovitas siis teha Lutsu enda sõnade järgi: „Nina sinna lompi ja taguotsa tublisti särü.“ Hoidis siis papi Trei (P. Maivel) Tunjka nina seal lombis ja Sass (H. Vaag) tegi tublisti särü.

Kasu oli sellest niipalju, et järgmisel etendusel piirdus Tunjka „ainult“ kahe jala-tõstmisega.

*

See oli „Töölisteatri“ algaastail, kui mängiti K. Ast-Rumori „Valget naist“. Viimne vaatus kujutab hirmsat tormi ja tuisku mägedes, nii et lava taga peavad

langema kokku isegi suured raud- ja terastornid. Noh, noor teater tahtis siis end ka lavatehnilises küljes kõvasti kokku võtta. Dekoraator tegi vanast kilumannergust pilveparaadi ja tuule tegemiseks toodi lava taha pisike mootor, mille undamine pidi olema tuule kiunumine. Torni langemüri-na tegemiseks toodi paar raudtala — ja oligi kõik.

Peaproovil töötas tehniline personaal nii, et higi jooksis.

Näitejuhi lõppotsus: pilved head, raudtalad lähevad ka kuidagi, aga tuul ei kõlba.

Lubatakse etenduseks muretseda parem abinõu tuule tegemiseks. Ongi etenduseks hangitud maailmatu suur vändatav tuulemasin. Näitlejad proovivad vändata, vaatavad ja hindavad. Üks jutustab, milline masin olnud seal teatris ja milline jälle seal, kuni kolmanda vaatuse alguseni, siis järsku — kaputt! Ei tööta üldse. Noh, nüüd on asi hoopis löris — aga tuul peab

olema! Seal käsutab Pöldroos kui näitejuht kohe dekreedid korras: kõik vabad näitlejad lava taha tuult vilistama. Sel ajal, kui kõik näitlejad on laval, võivad need, kes seljaga on publiku poole, ka laval puhuda vilet, kuna lava taga olgu sel ajal tuulega ametis: etteütleva, dekoraator ja kõik teised käepärasid olevad isikud.

Ja nii sündiski: pilved jooksid kilumannergus, vabad näitlejad puhusid vilet, tehniline personaal kolistas lava taga raudtalasid, ja esietendus jõudis õnnelikult lõpule.

Järgmistel etendustel, kui tuulemasin oli korda seatud, leiti, et masin jääb ikka masinaks ja et inimjõud töötavad loomulikult, seepärast käsutati jälle kogu personaal tuult tegema, n-n. esietenduse koosseisus.

Hiljem küsisid paljud dekoraator Tammet, milliste abinõudega ta sai nii hästi tuult imiteerida. Kuid Tamm pole seni ajani seda ärisaladust välja annud.

Kroonikat

Kodumaalt

● Määrati riigivanema kirjanduslikud auhinnad 1935. a. eest. Esimese auhinna — Kr. 1500.— — sai meie toimetuse liige Mait Metsanurk romaani eest „Ümera jõel“, teise — Kr. 1000.— — Joh. Semper romaani eest „Armukadedus“, ja kolmanda — Kr. 750.— — meie kaastöölise August Mälk romaani eest „Surnud majad“.

● Leedu Tallinna saatkonna kaudu tellis Leedu riigiteater Kitzbenigi draama „Libahundi“ tõlke. Draama võetakse tuleval hooajal Leedu teatri repertuaari.

● Meie toimetuse liikme A. Adsoni rahvatükk „Elav kapital“ tuleb lähemal ajal esietendusele Läti Rahvusteatri Riias. Teose on tõlkinud läti keele kirjanik A. Kempe.

Välfismaalt

● Eugen Heltai uus lustmäng „Jõ uzlet“ (Hea äri) tuleb lähemal ajal esilavastusele Budapesti Lustspieltheater'is. See on Heltai come back lavale pärast 10-aastast eemalolekut. Selle aja jooksul on tema sulest ilmunud lüürilise värvinguga romaane, meisterlikult ülesehitatud novelle ja vaimukaad aforisme. Arvustus tervitab juba ette Heltaid ja teatripublik ootab põnevusega esietendust.

● Aprilli keskel tuli Ungari Kuning-

likus Operis esmakordsele ettekandele Claudio Guastalla 3-vaatuseline melodraama „Leek“. Muusika Ottorino Respighi'ilt. Arvustus märgib muusika küpset kunstilist taset, kauneid lüürilisi elemente ja tugevat dramaatilist joont. Esietendus sai tormiliste kiiduavalduste osaliseks.

● Budapesti Kuninglikus Teatris anti uues lavastuses Kálmán'i „Montmartri kannike“. Ettekannet sai hiigla ovatsioonide osaliseks. Kálmán, kes ise juhtis vaheajamuusikat, ja näitlejad kutsuti korduvalt välja.

● Ungari Innenstadter teatris tuli esmakordsele lavastusele Ladislaus Fodor'i uus 3-vaatuseline näidend „Naine valetab“ (Eine Frau lügt). Esietendusel võeti näidend vastu südamliku ovatsiooniga ja pidev menu sellele on kindlustatud.

● Viini Rahvusteatri tuleb veel käesoleval hooajal ettekandele täiesti uues ja täiendatud lavastuses Schilleri tragöödia „Maria Stuart“, mille lavastajaks on kutsutud Burgtheater'i direktor Röbbling. Pealeselle tuleb mais lavastusele kolm näidendit ungari kirjanikelt, kes kirjanikena hästi tuntud, kuid lavakirjanikena esinevad esmakordselt. Need on Ernst Lengyel, Ludwig Thury ja Franz Felkai.

● Komponist Michael Krasznay-Krausz, kelle operetti „Die Frau von Forman“ praegu Viinis mängitakse hea edu-ga, on lõpetanud uue näidendi laulude ja

tantsudega 10 pildis „Der schwarze Schmetterling“.

● Viini Akadeemiateatris tuli esilavastusele algaja noore näitekirjaniku Richard Reich'i näidend „Nordland“. Näidend võeti vastu heatahtlikult.

● Robert Stolz'i uue revüüopereti „Servus!-Servus!“ esmakordne ettekanne oli Viini Scalas. Direktor Beer'i lavastus andis hiilgava edu.

● Viini Riigiooper hakkab andma järjekindlalt etendusi õpilasile, kus ettekandele tulevad klassikalised ooperid. Seni on ette kantud Verdi „Maskiball“ ja Mozarti „Figaro pulm“.

● Viini Riigiooperi juhatus pikendas lepingu bassilaulja Karl Norbert'iga kolmeks aastaks. (Meil, kahjuks, on maksavad ainult aastalepingud.)

● Viini Riigiooperis läks Puccini „Tosca“ Lotte Lehmann'iga peaosas, kes hiljuti saabus Ameerika turneelt. Arvustus nimetab „haruldaseks pühaks“ seda õhtut, kus Lotte Lehmann esineb ooperis.

● Nikolaus Brodsky „Armunud küningatari“, mis Viini Scalas Gita Alpariga peaosas sai suure menu osaliseks, tuleb sügisel lavastamisele New Yorgis.

● Viini Volksooper'is läheb juba 60. korda Oskar Strauss'i operett „Das Walzerparadies“.

● Viini Burgtheater'is ja Akadeemiateatris läheb üheaegselt aina väljamüüdud majadele komöödia „Kaamel läheb läbi noelasilma“, mis Tallinna publikule on tuntud „Tööliseteatri“ lavastuse kaudu.

● Viini Akadeemiateatris tuli esilavastusele Felix Salten'i komöödia „Mädchenhände“, mille hea minek on kindlustatud esietenduse edu tõttu. Arvustus märgib hästiõnnestunud tüüpe, teravmeelset dialoogi ja tihedat kompositsiooni.

● Aleksei Tolstoi romaan „Peeter I“, millest katkeid ilmus omal ajal „Päevalehes“, tuleb lähemal ajal linastamisele Lenfilmis. Lavastajaks on V. Petrov. Samal ajal ja sama nime all on Tolstoil kirjutatud ka näidend.

● K. Finn'i uue näidendi „Kohtamine“ esietendus oli neil päevil Moskva II Kunstiteatris.

● Leningradi Draamateatris tuleb tuleval sügisel esilavastusele Lope de Vega parimaid komöödiaid „Valencia hullud“. Uunikumeksemplaar (sellest teosest (XVI sajandist) asub Leningradi teatri-raamatukogus.

● Ermitaazi teater on võtnud lavastusele prantsuse XVIII sajandi komponisti Falider' koomilise ooperi „Kingsepp Blaise“.

● Moskva Kunstiteater algab A. Bul-

gakov'i uue näidendi „Molière'i“ proovi-dega.

● Moskva opereti-teatris lähevad praegu suure eduga „Geiša“, „Mustlasparun“ ja „Korneville kellad“.

● Meierholdi teater on võtnud lavastusele André Malraux romaani järgi I. Ehrenburg'i poolt tehtud instseneeringu „La condition humaine“.

● V. Meierhold töötab praegu uueks lavastuseks ümber Mussorgski ooperi „Boris Godunov“, mis tuleb mängu Leningradi Väiketeatris.

● „Töötada enda täiendamiseks“ on K. Stanislavski uue raamatu pealkirjaks, milles on juhiseid ja meetode, kuidas näitleja peab töötama oma võimiste ja oskuste viimistlemiseks.

● Kataloonia riiklikus teatris tuli hiljuti esietendusele Pagnol'i „Fanny“, mille poeet Melcior Font kunstiküpselt tõlkis kataloonia keele. Barcelona arvustajate poolt võeti näidend väga kiitvate hinnangutega vastu ja osavõtt „Fanny“ etendusest on ennenägematult suur.

● Pariisis läheb juba mitmendat nädalat suure eduga Verdi ooper „Traviata“ Mme Ritter-Ciampi'ga peaosas.

● Carlo Goldoni komöödia „Kahe isanda teener“ Alfred Mortier'i lavastusel saavutas Pariisi Kunstiteatris suure edu.

● Ralf Benatzky on kirjutanud uue opereti „Kuningas vihmavarjuga“, mille esietendus oli Viinis aprilli lõpul.

● Ungari siseminister on pannud maksma määruse, mille järgi kõik välismaa näitetrupid maksavad 1% ja üksikud välismaa artistid 2% oma bruto-sissetulekuist Ungaris näitlejate liidu heaks.

● New Yorgi „Metropolitanoper“, kes teatavasti sattus rahalistesse raskustesse, on teatrisõprade poolt saneeritud 150.000-dollarilise annetusega.

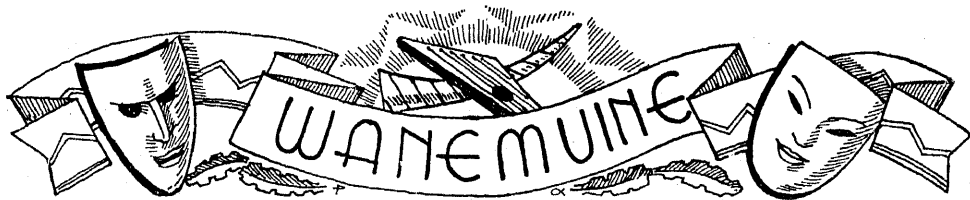
● Pariisi Comédie français'i sisemiseks ümberehitamiseks on valitsuse poolt määratud 5.500.000 franki. Uuendatakse peale muu täieliselt valgustuse sisseseade, lava-seadeldis ja orkestriruum.

● Komponist Camilla Saint-Saëns'i 100. sünnipäeva märkimiseks käesoleval sügisel võetakse Pariisis uuesti lavastusele tema ooper „Simson ja Delila“.

● Aprilli lõpul oli Berliinis rahvusvaheline filmi kongress, millest võttis osa mitu sada väliskülast.

● Komponist L. Polovinkin on loonud ooperi Puškini muinasjutu „Muinasjutt kalakesest ja kalurist“ aineil. Ooper tuleb ettekandele Moskva Lasteteatris.

● D. Šostakovič on lõpetanud uue balleti „Bizzareries“, mis tuleb ettekandele Leningradi Väiketeatris.

SELETUSEKS VANEMUISE UUE TEATRISAALI KAVANDI JUURE

DIREKTOR A. JÕUDU
„Vanemuise“ uus juhatuse esimees

Vanemuisele uue ja ajakohase teatri-
saali ehitamise kavatsustes on kaalutud
võimalusi: 1) parandada praeguse saali
akustikat ja saal ehitada ümber vastavalt
ajakohase teatri nõudeile, 2) kapitaalselt
ehitada ümber praegune saal, kusjuures
senine suur saal kaotaks täieliselt oma
praeguse kuju, koos väikese saaliga andes
ruumi väiksematele teatri- ja kontsertsaa-
liledele, 3) ehitada iseseisev ja omaette sis-
sekäiguga teatriaal juureehitusena praegusele
hoonele, sissekäiguga aiast, ja 4) kasutada ära võimaluse piires praeguse
hoone osi uue teatriala loomisel nii,
et kõik senised ruumid, eesotsas praeguse
suure saaliga, ümberehituse läbi ei kannataks,
vaid, ümberpöörduvalt, omakorda vastavalt
ajanõudeile, veelgi paraneksid.

Esimesed kolm võimalust on jäetud kõr-
vale peamiselt põhjustel: suur saal peaks

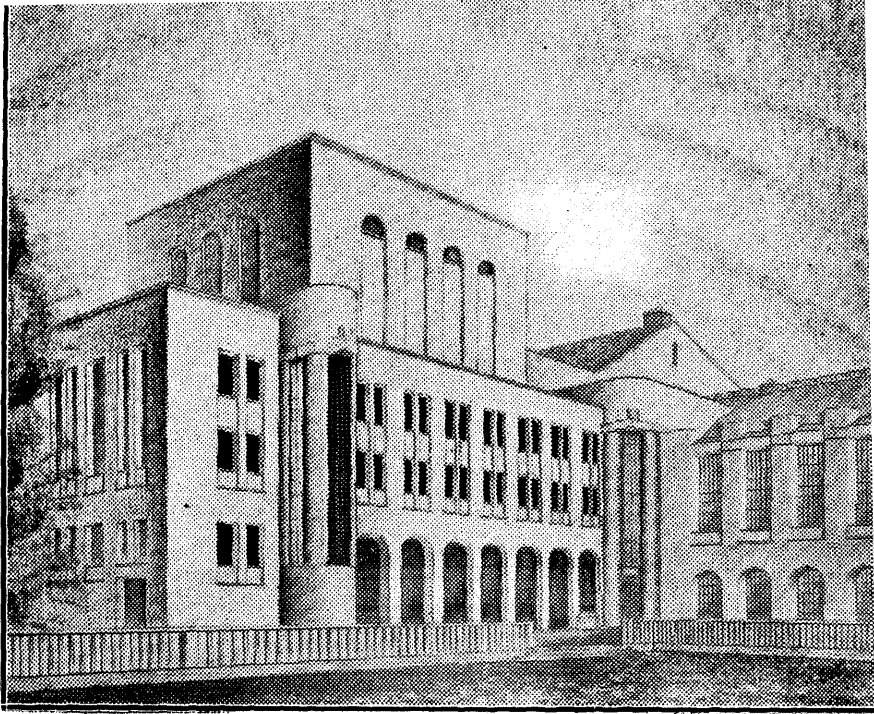
praegusel kujul ja suuruses jääma püsima
kui ainus suurem saal Tartus, ümberehi-
tusega saavutatud paremused peavad ma-
janduslikult ehitusse paigutatava kapita-
liga olema tasuvad ja ümberehitus peab
tagama tõeliselt ajakohase teatriala —
3 esimest varianti neid nõudeid täiel mää-
ral ei rahulda, küll võib loota seda viim-
sest kavandis ettenähtud variantidest.

Kavand näeb ette teatriala ehitamise
juureehitusena praegusele hoonele kujul,
mis ei rikuks aeda, olemasoleva hoone ter-
vikikkust ja selle arhitektuuri. Praegune
suur ja väike saal jäävad täieliselt praegusel
kujul püsima ning oleksid kasutatava-
d ka paralleelselt ja ühel ajal uue teatri-
aaliga; sissekäik ja vestibüül koos kõrval-
ruumidega jääksid olemasolevad. Alumise
korruse ruumidest võidaksid juure nii oma
pinnalt, välimusest kui ka mugavustelt ves-
tibüül, sissekäik, restoraaniruum, ja aia
kasutamise võimalused koos üldiste ruumi-
dega. Uus teatriaal asetseks praeguse
näitelava asemel, kuna uue saali lavaosa
koos selle juure kuuluvate ruumidega aset-
seks juureehitatavas osas praeguse aia
tagaosas, kui võimalik, osalt naabreilt juu-
rehangitavas krundiosas.

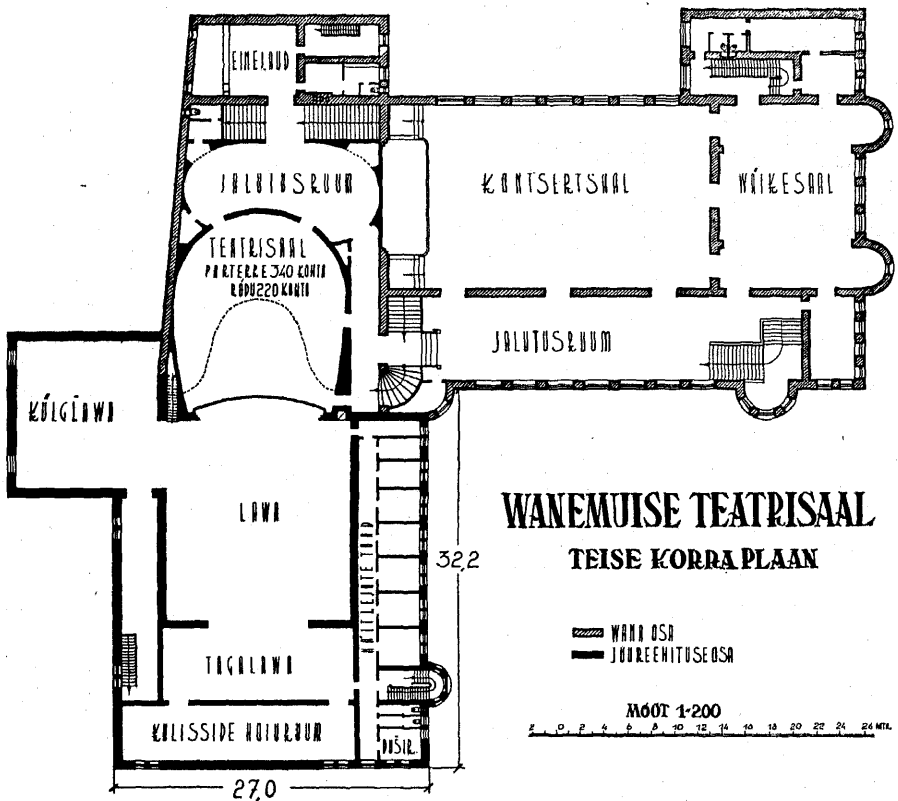
Uus teatriaal mahutaks kuni 600 iste-
kohta, millest 340 asetseks parterris ja
kuni 260 kohta rõdudel ja loožides. Saali
juures on iseseisvad jalutusruumid ja oma-
ette, lahus praegustest treppidest, trepi-
kojad.

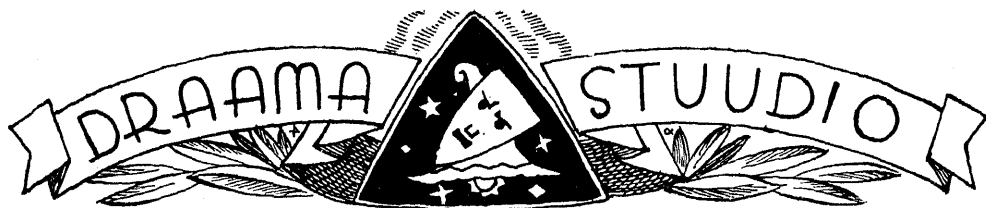
Juurepääs teatriala viib läbi praeguste
einelaaruumide, sammaskäiguga; viima-
sest kahel pool asetsevad garderoobid pub-
likule. Restoraaniruumid on ette nähtud
praeguse lava — tulevase teatriala —
all. Praegune garderoobiruum muutuks
tulevikus suvi- ja ühtlasi banketisaaliks,
akendega ja vahenditu ühendusega aeda.

Teatriaal on ette nähtud hobuseraua-
kujulisena, pidades silmas uuema aja akus-
tika nõudeid. Lava oma mahutuselt on
projekteeritud suurem ja kõrgem olemas-
olevast, uudiseks on selle juures külglava-
vad; lava juures asetsevate kõrvalruumide
suhtes on peetud silmas kõiki tegelikke
tarvidusi.

„VANEMUISE“
 teatrihoone fassaad
 pärast kavatssetavat
 ümberehitust

DRAAMASTUUDIO TEATRI TEGEVUSE ÜLEVAADE

Draamastuudio teater on Eesti iseseisvuse aegne saavutus, mille võrsumise algus ulatub vabariigi algaastaisse. See kõik, mis Draamastuudio teater praegusel momendil on, ei kujuta endast veel mingit lõplikult väljakujunenud teatri saavutust, vaid alles arenemise teel seisvat teatri-kunsti asutust, mis on elavaks näiteks sellest, kui kaugele on jõudnud Eesti noorema lavageneratsiooni loodud teater.

Draamastuudio teatri kõrgeimaks eesmärgiks on:

1) välja arendada rahvusteatri alusel seisvat draamateatrit, rändteatri ülesannetega, eeskujuks provintsi ja asjaarmastajate lavadele;

2) kasvatada laiemate hulkade (eriti provintsi publiku) kunstimaitsset ja nõudmist parema teatri järele.

Nende eesmärkide saavutamiseks Draamastuudio teater on püüdnud oma tegevust arendada nii repertuaari valikul kui ka lavateostamise seisukohast, pannes erilist rõhku rahvusliku omapärasuse otsingule, nagu see teataval määral ilmneb lavastustes „Roosad prillid“, „Vargamäe vanad ja noored“, „Seitse venda“ j. t. „Seitsmes vennas“ on püütud leida neid ühiseid ürgjooni (hõimu elemente), mis meid seovad vennasrahvaga, nii et ka seda esinemist võiks nimetada peaaegu algupäraseks. Huvitav on soomlaste hinnang selle teose ettekande kohta, et see esinemine ei olnud täiel määral soomeline, kuid siiski neile lähedane ja omane, olles ühtlasi heaks võrdluseks meie rahvaste iseloomu omaduste lahkuminekuist.

Eeltähendatud eesmärkide taotlemisel on tulnud Draamastuudio teatril võidelda suurte raskustega. Meie suhteliselt väikeste abirahade tõttu on üle 50% meie tegealasist pidanud saama tasu alla elatismiinimumi, n. n. juhusliku tasu alusel, kuna kuuviisi garanteeritud oli ainult alla 50%. Kui arvesse võtta veel neid raskusi, mis lausuvad ringreiside näol tegelasil (rändtegevuse seisukohast koosseisude vähesuse tõttu on üksikuil tegelasil töökoormatus väga suur), siis peab konstateerima, et Draamastuudio teater pole veel suutnud luua seni ainelistel põhjustel neid töö eeltingimusi,

mis oleksid selle kõrge ülesande jaoks vajalised.

Paralleelselt lavastuste tööga on püütud arendada ka näitlejate edasiarendamist, sisemist väljaõpetamist eelpool tähendatud ülesandeiks. Nii on korraldatud dr. Kiršenbergi loenguid ja praktikumi psühhonaalüütiliste küsimuste üle, millest on võtnud osa kõik meie kunstilised tegelased.

Oma tegevuse arendamisel on teatril üldisi raskusi, mis väga koormavad teatrit ainelistel ja selle kaudu takistavad ka kunstilist tegevust. Need on nimelt erikulud, mis puuduvad teistel teatritel, nagu: lõbustumaksud, söidu- ja veokulud. Viimaste hooaegade aruanded on näidanud, et nimetatud kulude summa võrdub peaaegu meie seni saadud toetusele. Selle hooaja I poolal oli lõbustumaksu ligi Kr. 2000.—. Vabastatud lõbustumaksud on ainult Tallinn ja mõned üksikud kohad. Selle juures pole Draamastuudio teater omavalitsustelt saanud üldse toetust, nagu seni teistel teatritel on õnnestunud saada. Mis aga Draamastuudio teatri eksisteerimist on kergendanud, on nimelt publiku suur poolehoid ja osavõtt üle kogu maa. Draamastuudio kassa oma tulud on olnud peaaegu maksimaalsed, mida meie oludes on raske ületada (vähikesed saalid) hindade tõstmiseta, viimast aga teha ei või.

Käesoleva ja möödunud hooaja nii pealinna kui ka provintsi ajakirjanduse hinnangud meie tööst on olnud sageli enam kui rahuldavad ja publiku suhtumine etendustele on kasvanud kordkorral aktiivsemaks. Ei saa jätta mainimata provintsi ajakirjanduse asjalikku tooni arvustuses ja hinnanguis.

Et saada kontakti oma auditooriumiga, korraldas Draamastuudio teatri juhatus ankeedi kohapealsetele omavalitsustele, seltside juhatustele ja avalikele tegelasile, mille kaudu saime kuulda mõndki huvitavaid oma publiku südamesoovidest. Toome siin mõningaid väljavõtteid:

1) Draamastuudio rändteatri vajaduse tarvilisust rõhutab 98% küsitudist.

2) 80% nõuab oma vastuseis Draamastuudio toetuse suurendamist.

3) Esinemiste arvu suurendamist nõuab 65%.

4) Repertuaaris soovib näha ainult algupärandeid 22% ja draamasid 11%, ope-
retti 3%.

5) Senist repertuaari loeb heaks 63%,
rahuldavaks 31% ja mittevastuvõetavaks
5%.

Paralleelselt ringreisidele on Draama-
studio teater jatkanud oma traditsiooni
laste- ja noorsoolavastuste korraldamisega.
On püütud soetada sisukamat repertuaari ja
tõsta mängutaset paremate jõudude män-
gima panemisel. Publik on neid püüdeid
kviteerinud oma osavõtuga ja noorsoo-eten-
dusil on peaaegu alati olnud täied majad.
Erilist nimetamist siin väärib H. Visna-
puu algupärane „Maa-alused“, milline la-
vastus oma ümberorienteerumisega rahvus-
liku loomingu alale ja kunstiküpsusest on
saanud üldist heakskiitmist nii ajakirjandu-

se kui ka publiku poolt. Pean lisama, et
tüki omapära loomingulist külge on aidanud
tõsta muusikamehe R. Pätsi ja tantsujuhi
G. Neggo kaastöö.

Käesoleval hooajal teostas Draamastu-
dio külaskäigu Soome, eesmärgiga 1) lähen-
dada kultuurilisi sidemeid vennasrahvaga,
2) anda oma tegelasile võimalus tutvuda
vennasrahva kõrge teatrikultuuriga ja 3)
tutvustada Eesti noorema generatsiooni
teatri saavutusi. Me tundsimme oma kohus-
tuse ja vastutuse suurust ning püüdsime
anda oma parima, mis suutsime. Soome
publik, seltskond ja ajakirjandus aga ülla-
tasid meid ootamatult suurte au- ja kiidu-
avaldustega meie külaskäigu etenduste pu-
hul, ning etendustel said meie näitlejad
meile ennenägematute ovatsioonide osali-
seks.

Provintsiteatrid vääri- vad suuremat toetust!

*Eesti teatrite toetused — võrreldes kas või meie lähemate naabritega Soomes ja
Lätis — on vägagi tagasihoidlikud. Eriti väikesed on need provintsiteatreile. Mul ei
jatku praegu ruumi selle põhjuse lähemaks aruteluks. Tahaksin ainult märkida üht
asja: kui meil tänava tänuväärselt on leitud võimalus pealinna teatrite toetuste suuren-
damiseks, pidanuks leiduma selleks ka paar tuhat krooni provintsiteatreile. Nende
viljakas ja hoogus töö väärib seda, neile esitatavad suurendatud nõudmised tingivad
seda. Vajadust kindlustada provintsiteatrite rasket ainelist olukorda, võimaldada neil
töö süvendamist ja korrapärastamist on tunnistanud näitekunsti sihtkapitali esindus-
kogu, üsjalõpnud teatripäev ja valitsusvõimad. Vastavalt sellele näitekunsti sihtkapitali
valitsus pani ette suurendada provintsiteatrite toetusi kultuurkapitalist.*

*Ometigi on neil päevil ettepanud toetuste suurendamine kõrgemais instant-
sides kustutatud ja provintsiteatrite toetuste määrad jäävad endisteks.*

*Provintsiteatrite raske majanduslik seisukord on üldiselt teada, on teada sellest
tingitud rasked kutsealalised töötingimused tegelaskonnale, on teada ka see, et pro-
vintsis elati lootusest toetuse suurendamisele. Loodeti, et ka nende töö leiab väärikat
hinnangut.*

*Kui näitekunsti sihtkapitali väga piiratud eelarve ei võimaldanud viia läbi pro-
vintsiteatrite toetuste suurendamist, siis pidanuks selleks otsima teisi teid. See olgu
teatrielu juhtivate organide päevaulesandeks. Ei tohi lasta provintsiteatritel langeda
tagasi asjaarmastajate teatri tasemele, kust nii suure pingutuse ja energiakuluga on
end aastate jooksul töötatud üles.*

E. R.

NARVA TEATER

E. VALGESNAULOV

Narva teater kui ainuke Virumaa kutseline teater on katsumud igal aastal korraldada võõrusetendusi Virumaal. Möödunud hooajal anti võõrusetendusi Narva-Jõesuus, Vairaras, Jõhvis, Kundas, Rakveres ja Kadriinas. Ette kanti operetid „Mustlase kirg“ ja „Mariza“ ning ajalooline draama „Raudne mask“. Sel hooajal anti võõrusetendusi Vairaras, Narva-Jõesuus, Jõhvis, Lüganusel, Rakveres ja Kohilas operettidega „Viktooria ja ta hussaar“ ja „Kõrvelaul“. Nii käesoleva kui ka eelmiste hooegade võõrusetendused on kõikjal saanud suure edu osaliseks. Olgu siin lühike väljavõte arvustusest möödunud hooaja võõrusetenduste kohta Rakveres, mis ilmus „Virumaa Teatajas“ 20. II 1934. a.: „Mis puutub aga ettekandesse, siis tuleb meil Narva teatritegelaste lavavõimetele anda täit tunnustust. Kogu esine-

mises on nagu tõsist teatriinimeste hõngu juures ja nii üksikute kui ka hulga esinemistel on näha kindla käe ja juhi teotsemist.“ Ka käesoleva hooaja võõrusetenduste arvustused sama lehe veergudel on küllaltki kiitvad nii üldse ettekannete kui ka üksikute tegelaste kohta, nagu: G. Valentin-Galinski, A. Ulm, L. Jürgenson, A. Lääne, G. Vilman, F. Malmsten, A. Keller, V. Muurmetsa, S. Veber, E. Valgesnaulov, E. Harvig, E. Maagen ja t., mida tuleb tõsiselt arvestada. Et kõigiti rahuldada võõrusetendustel teatri küllastajate kunstinõudeid, on Narva teater püüdnud võõrusetendusi korraldada täie koosseisuga. Käesoleva hooaja võõrusetenduste puhul tõusis trupi koosseis 50 inimeseni.

11. ja 12. mail korraldab teater kaks etendust külalistega, esimesel õhtul A. Kongsaga draamas „Imdrani“ ja teisel õhtul A. Sällikuga operetis „Viktooria ja ta hussaar“.

Hooaja lõpul kavatses teater korraldada odavahinnalise teatri-nädala, kus kantakse ette kõik hooaja menukaimad tükid. Ka on kavatsus eelmise aasta eeskujul anda järjekindlaid võõrusetendusi Narva-Jõesuus.

A. KATTAI

ÜLEVAADE 1934/35. A. HOOAJA TEGEVUSEST VILJANDI SELTSKONNA KIHDUVÄARNE TOETUS OMA TEATRILE

Lõppeva hooaja kestes kandis „Ugala“ ette sõnalavastustest Hugo Raudsepa „Roodsad prillid“, Adsoni „Elava kapitali“, Alsberg-Hesse „Eeljuurdluse“, Kivi „Nõmme-kingsepad“, Istwan Mihäidi „Olen 26-aastane“, Wilde „Pisuhänna“, Pagnoli „Kauged rannad“ ja Praksi lastetiüki „Püha öö“. Operetidest Brammer-Beer-Straussi „Revolutsiooni keerises“, Kalmani „Sylva“ ja Eisemanni „Mootorpruudi“. Lisaks sellele korraldati seltskonna algatusel 17 teatri toetusõhtut, mis andsid kuni 15. aprillini tulusid 3509 krooni. Toetusõhtuina korraldati 2 teatriballi, 2 tantsuõhtut, 4 segaeeskavaga õhtut, seltskondlik kohus vanapoiis üle, kevadpidu, kanti ette 3 korda „Jüri Rumm“, samuti 3 korda „Ilumäe piimatüdrukut“ ja 1 kord „Viinamäe Lääsit“.

Hooaja kestes kuni 15. aprillini andis teater sõnalavastuse alal kokku 51 etendust, milliseil vaatlejaid oli kokku 11.068, kassa 3483 kr. Sõnalavastuse küllastajate keskmiseks arvuks oli seega 217, keskmiseks kassaks 68 kr., eelarves ettenähtud 60 kr. asemel. Operetietendusi anti 33, kusjuures etendustel viibijate arv kuni 15. aprillini oli 9052, kassa 5444. Keskmiseks küllastajate arvuks etenduse kohta tuleb seega 274, keskmiseks kassaks 160 kr. (eelarves ettenähtud 150 kr. asemel). Kuni 15. aprillini on antud üldse kogusummas 84 etendust, hooaja lõpuks loodetakse see arv viia 110-ni. Lisaks sellele tuleb hooaja lõpuks 30 väljasõiduetenduse ümber.

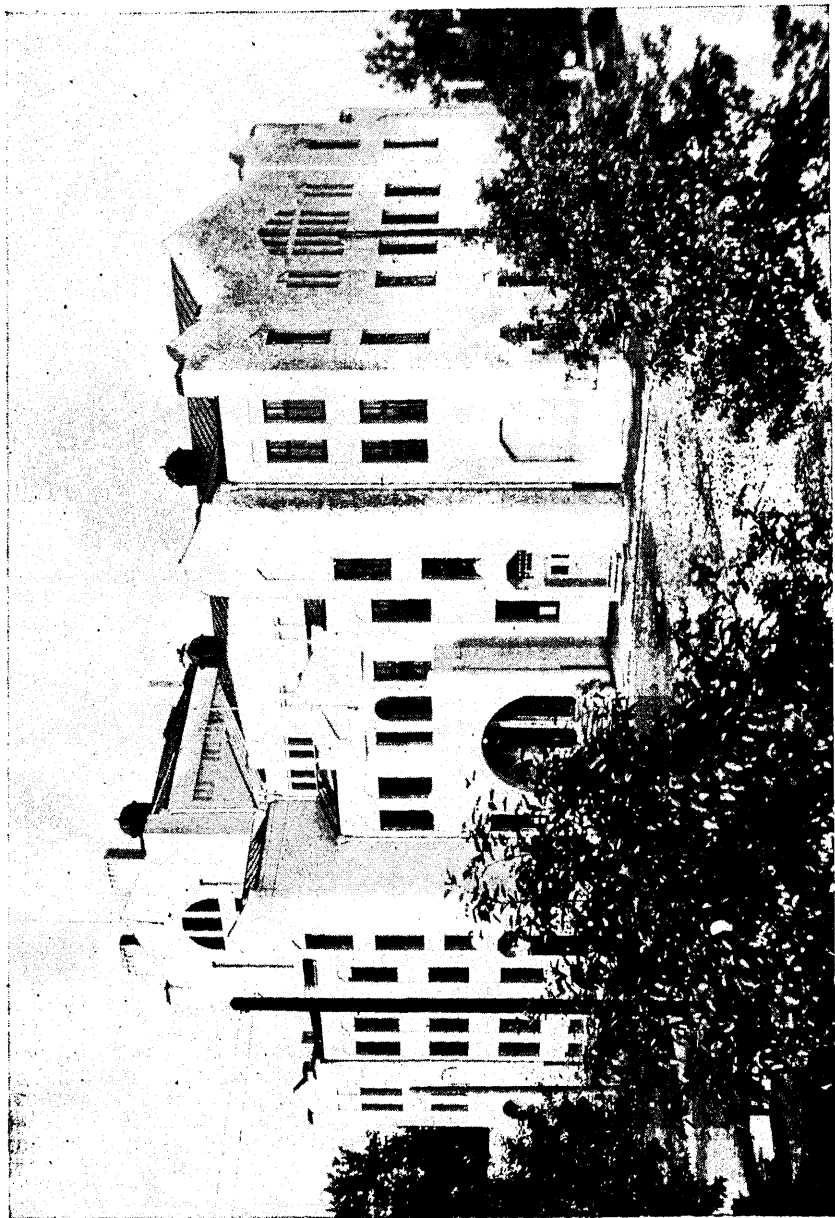
Silmitsedes lähemalt „Ugala“ käesoleva hooaja tegevust puutub silma ühelt poolt seltskonna soojem suhtumine teatrile, teiselt poolt teatritegelaste soov ehitada teatrit üles kindlamalt, anda talle oma ilmet ja ajakõrgust, suundudes muide ka operetilt kunstiväärtuslikumale lavastusile. Muidugi ei ole veel jõutud sinnamaale, kuhu soovitakse jõuda, kuna selleks on tarvis aega ja publiku maitse osalist ümberkasvatamist, kuid tehtud on suur töö, mis on leidnud üldist tunnustamist väljaspool.

Kuna sõnalavastuste vaatlejate arv näitab suurt ja tähelepanavat tõusu, siis kiitab see, et publik hakkab kohanema teatris valitseva vaatenurgaga lavalise tulevikusuuna suhtes. See omakorda on vaidlematult suurema tuleviku edu eelduseks.

Eeloleva hooaja repertuaar ei ole veel selgunud, kuna tahetakse ära oodata uudisalgupärandeid ja korraldatava võistluse tulemusi. Teada on seni vaid kaks muusikalavastust — operetid „Kõrvelaul“ ja „Iga-vene legend“. Ettevalmistusi alustatakse juba suvel.

Teatritööle tuleb kasuks asjaolu, et trupp jääb alles peaaegu terves koosseisus, välja arvatud üks meesjõud, kes läheb „Vanemuisesse“. Käesoleval aastal võeti vastu otsus, mille kohaselt moodustatakse tulevaks hooajaks teatri juure asjaarmastajaist abitrupp. Selle eesmärgiks on kasvatada kohapealseid tegelasi, kel on selleks eeldusi ja huvi, noori lavajõude. Samal ajal sellega tõuseb ka lavastuste arv. Suuremat edu töötab ka lava, lavavalgustuse ja ringhorisondi ümberkorraldamine, milleks viibis mõni aeg tagasi kohapeal lavavalgustuse asjatundjana „Töölisteatri“ dekoraator hr. Tamm. Ümberkorralduste järele lava võtab juure paari meetri võrra sügavust, muutub sobivamaks ja nägusamaks. Samuti muutub ümberkorralduste järele, millised teostatakse suvel, soodsamaks lavavalgustus, mis seni andis end valusasti tunda. Muusikalavastustele aitavad kaasa kaks uut klaverit, millised teater sai käesoleval hooajal.

Ka tuleval hooajal „Ugala“ tahab pidada silmas maad ja korraldada võimalikult rõhkem väljasõiduetendusi, milleks avardab võimalusi loodetavasti ka moodustatav abitrupp. Arendades lavakunsti ka maal sammub „Ugala“ vastu oma õilsale soovile — olla mitte ükski Viljandi linna, vaid ka Viljandi maa teatriks.

ENDLA TEATRIMAJA

23. mail k. a. möödub 25 aastat Endla teatrimajale nurgakivi panemisest. See oli tol ajal rahvuslikuks suursündmuseks mitte ainult Pärnule, vaid kogu meie rahvale.

Nurgakiviapanekut tuletatakse meele kontsert-aktusega 23. mail k. a. Endla teatri saalis.

T^{СССР} ОРГСИН

Parim kingitus omakseile'ja tuttavaille Vene-
maal on teha neile saadetis

TORGSIIN' i kaudu

Torgsin on suurimaid N. S. V. L-is ja suurimaid en de-
tail kaubanduslikke ettevõtteid maailmas. Üldine
äride arv on 1500, 1200 mitmesuguses linnas ja kohas
N. S. V. L-is. Saadetisi võib teha ka neiasse kohta-
desse, kus ei ole Torgsini äri. Torgsin on universaal-
magasin, siit leiate kõike, mida vajate. Torgsini äride
kaubad on N. S. V. L. parimate vabrikute eksportsaa-
dused ja importkaubad maailma firmadelt.

Igaüks, kes elab Eestis, võib vabalt ühegi
takistuseta Tallinna Juudi panga ja tema kor-
respondentide kaudu Eestis (kõigis linnades,
alevikes jne.), makstes eesti rahas, teha
rahasaadetisi ja anda tellimisi pakkide saat-
miseks Torgsini kaudu (toiduained, riided
jne.) omakseile ja tuttavalle Venemaal.

**PAUL SEPP'A
TEATRIKUNSTI
STUUDIO**

III ÕPPEAASTA

ÕPPEKAVAS:

Hääleseadmine ● Kõnetehnika ● Jlu-
lugemine ● Kehatehnika ● Lavaprak-
tika ● Improvisatsioon ● Miimika ●
Näojumestus ● Lavakunsti teooria ●
Režii ● Teatri ja kunsti ajalugu ●
Psühholoogia ● Muusika teooria ●

●
Õppetöö studios on 5 korda nāda-
las, öhtul kella 17—22, algus 2. sept.

●
Studio kursus kestab 4 semestrit
ehk 2 aastat

●
Uute õpilaste vastuvõtmine kuni
6. juunini kella 17—19 Raua tän. 31, linna
XXI algkooli ruumes. Suvekuudel kirja-
likult: Näitejuht Paul Sepp, Tallinn,
Kunstihoone

ESTONIA VALGE SAAL

Suurim esmajärguline lokaal Eestis

Igal õhtul

kabaree-ettekanded

kodu- ja välismaa näitlejailt

TANTS

Teatersupee à 2,25

Veinibaar

Esmaspäeval, 27. mail 1935. a., kell 1/27 õhtul Staadionil

Rahvusvaheline **jalgpalli-matš** vahemängudega

Eesti Näitlejate Liidu „Estonia“
teatri meeskond kapten Paul
Pinna juhtimisel

Soome Näitlejate Liidu „Kan-
sallisteatteri“ meeskond kap-
ten Teuvo Puro juhtimisel

M U U S I K A. Jälgige reklaami! Lavastus: A. Lauter, A. Lüdig,
Sissetulek läheb eesti näitlejate puhkekodu heaks H. Kompus